

Mirella Gestranus

**NUORET OSALLISENA
ALKOHOLIKASVATUKSESSA**
”Älä lyö päätäsi alkoholiin”

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Toukokuu 2014

MAMK
University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

		Opinnäytetyön päivämäärä 27.5.2014
Tekijä(t) Mirella Gestranus	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalian koulutusohjelma Sosionomi (AMK)	
Nimeke Nuoret osallisena alkoholikasvatuksessa ”Alä lyö päätäsi alkoholiin”		
Tiivistelmä Opinnäytetyö on toiminnallisesti toteutettu nuoria osallistava alkoholikasvatusprojekti. Tarkoituksena oli kehittää nuoria osallistava ja osallisuuteen pyrkivä toimintamalli käytettäväksi ehkäisevässä päihdetyössä. Opinnäytetyö toteutettiin 13.11.2013 – 17.1.2014 välisenä aikana, ja kertoja oli seitsemän. Kohderyhmänä olivat 8- luokkalaiset nuoret yhdestä mikkeliäisestä koulusta. Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, joka toteutettiin laadullisin menetelmin. Toiminnan arviointiaineistoa kerättiin oppituntien aikana. Nuoret arvioivat toimintaansa itse, jonka lisäksi toimintaa havainnoitiin. Kerätty aineisto analysoitiin teemoitellen. Teemat muodostuivat osallistavan havainnoinnin tukena käytettävästä arviointilomakkeesta, jonka kysymykset johdettiin osallisuuden käsitteestä. Toimintakertojen aikana nuoret hakivat tietoa alkoholista, keskustelivat alkoholiin liittyvistä ilmiöistä sekä valmistivat alkoholivastaisen julisteen. Julisteen teko ja sen valmistuminen vahvisti nuorten osallisuuden kokemusta. Nuoret kokivat alkoholiin liittyvän tietouden lisääntyneen toiminnan aikana, tietous jäi kuitenkin vähäiseksi. Asenteellisia muutoksia keskusteluissa kuitenkin ilmeni. Toiminnallisuuden käyttö alkoholikasvatuksessa on onnistuessaan nuorta sosiaalisesti vahvistava. Nuorten yhteinen pohdinta vahvistaa nuorten itsetuntoa ja lisää pystyvyyden tunnetta. Sosiaalisessa kanssakäymisessä nuoret voivat rakentaa yhteisiä asenteitaan alkoholia kohtaan. Toiminnalliset menetelmät ovat luonteva tapa lähestyä niin ohjaajan nuoria kuin nuorten ohjaajaa ja nuorten muita nuoria. Alkoholin käyttöä ehkäisevänä muotona menetelmä voi kehiteltynä olla toimiva. Tiiviimpi kokonaisuus muussa ympäristössä ja pienemmällä ryhmällä toteutettuna antaisi nuorelle enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa toiminnassa, ja nuorten yksilöllisiin tarpeisiin voitaisiin vastata paremmin. Esimerkiksi nuorisotalolla toteutettuna vapaaehtoisuus toimintaan toteutuisi vielä tehokkaammin, jolloin sitoutuminen ja kunnianhimo toimintaan voisi olla vahvempaa.		
Asiasanat (avainsanat) osallisuus, päihdekasvatus, ehkäisevä päihdetyö, nuoret, alkoholi		
Sivumäärä 52 + 12	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Kati Vapalahti	Opinnäytetyön toimeksiantaja Mikkelin seudun sosiaali- ja terveystoimi. Mikkelin palvelutuotantoyksikkö, ehkäisevä päihdetyö. Olkkari: Mikkelin kaupungin nuorten ohjaukspalveluiden kehittämishanke (1.1.2011 - 31.12.2014)	

DESCRIPTION

		Date of the bachelor's thesis 27.5.2014
Author(s) Mirella Gestranus	Degree programme and option Degree Programme of Social Work Bachelor of Social Services	
Name of the bachelor's thesis The young participating in alcohol education "Don't bang your head against alcohol"		
Abstract In this thesis, functionally mediated alcohol education via youth participation was performed. The aim was to develop a participative and active method to be used with the young in preventive alcohol work. The practical tasks of the thesis were done between Nov 11, 2013 and Jan 17, 2014 with seven meetings. The target group was pupils from 8 th grade in a school in Mikkeli, Finland. The study performed is a functional development work performed with qualitative methods. The assessment data for activities was collected during lessons. The pupils assessed their own activities in addition to which their actions were observed. The data collected was analysed theme-specifically. The themes were created based on an assessment form which was used as support for participative observation and the questions of which were derived from the concept of participation. During the activities the young themselves were searching for information on alcohol, discussing phenomena related to alcohol and creating a poster against alcohol. Poster creation and its finalizing strengthened the experience of participation. The young felt their knowledge on alcohol increased during the activities, but the knowledge was still left small. Still changes in attitudes were noticed. The use of functionality in alcohol upbringing is socially strengthening to young persons when successful. Joint consideration amplifies the self-esteem of the young and increases their feeling of capability. In social contact the young are able to build joint attitudes towards alcohol. Functional methods are a natural way for the tutor and the young to approach each other. As a means to prevent alcohol use the method can be useful if developed further. A more compact entity in other surroundings and in a smaller group would give the young more opportunities to affect the actions and the individual needs of each young person could be better met. For example, when organised in a youth center, voluntary participation into actions might be more efficiently achieved, which would result in improved commitment and ambition.		
Subject headings, (keywords) participation, substance education, substance abuse prevention, the young, alcohol		
Pages 52+12	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Kati Vapalahti	Bachelor's thesis assigned by Mikkelin seudun sosiaali- ja terveystoimi. Mikkelin palvelutuotantoyksikkö, ehkäisevä päihdetyö. Olkkari: Mikkelin kaupungin nuorten ohjauspalveluiden kehittämishanke (1.1.2011 - 31.12.2014)	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
2.1	Ehkäisevä päihdetyö	4
2.1.1	Alkoholi ja pähteet	5
2.1.2	Nuorten alkoholin käyttö aikaisempien tutkimusten valossa.....	7
2.1.3	Nuorten pähteiden käyttöön johtavia syitä	10
2.1.4	Päihdekasvatus ja päihdevalistus	11
2.1.5	Tehokas päihdekasvatus.....	14
2.1.6	Vertaisohjaajuus päihdekasvatuksessa.....	15
2.2	Osallisuus.....	17
2.2.1	Osallisuus käytännössä	19
2.2.2	Roolit, toimijuus, dialogisuus ja tasavertaisuus	20
2.2.3	Osallistava oppiminen.....	22
3	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET	23
4	ARVIOINNISSA KÄYTETYT MENETELMÄT, ARVIOINTIAINEISTO JA ANALYYSI	25
4.1	Toiminnallinen kehittämistyö	25
4.2	Toiminnan arvioinnissa käytetyt menetelmät.....	26
4.2.1	Itsearviointi	26
4.2.2	Havainnointi.....	27
4.3	Arviointiaineisto ja analyysi	28
5	ALKOHOLIKASVATUSTOIMINTA	29
5.1	Toiminnan toteutus ja tavoitteet	29
5.2	Toimintakertojen sisältö ja toteutus.....	31
6	TULOKSET	37
6.1	Roolit	37
6.2	Toimijuus, dialogisuus ja tasavertaisuus	38
6.2.1	Osallistava oppiminen.....	39
6.2.2	Osallisuus	40
6.3	Vastauksia tutkimustehtäviin.....	42
7	POHDINTA	43

LÄHTEET	50
---------------	----

LIITTEET

- 1 Tutkimuslupa
- 2 Osallistumislupa
- 3 Alkoholikasvatuksen toimintamalli
- 4 Nuorten itsearviointit ja menetelmät
- 5 Havainnoinnin tukena käytettävä arviointilomake
- 6 Havainnoinnin tukena käytettävä arviointilomake a ja b
- 7 Lehtiartikkeli, Länsi- Savo

NUORTEN SUUNNITTELEMA JULISTE ALKOHOLIKASVATUKSESSA

ÄLÄ LYÖ PÄÄTÄSI
ALKOHOLIIN

MIKSI
ALKOHOLI?

MIKSI JUODA
LIIRAA

ALKOHOLIN
TYHYMYYS

- KÖYHYYS
- TERVEYS
- IHMISSUHTEET

ALKOHOLI

Liikaa alkoholia juota on vaarallista. Jos alkoholia ottaa liian paljon, se voi aiheuttaa vakavia ongelmia ja jopa kuoleman. Alkoholi vaikuttaa myös haiman toimintaan ja aiheuttaa diabeteksen. Alkoholi vaikuttaa myös haiman toimintaan ja aiheuttaa diabeteksen. Alkoholi vaikuttaa myös haiman toimintaan ja aiheuttaa diabeteksen.

Miksi siis ottaa alkoholia? Alkoholi on osa kulttuuria ja se voi olla mukava tapa viettää aikaa. Alkoholi on osa kulttuuria ja se voi olla mukava tapa viettää aikaa. Alkoholi on osa kulttuuria ja se voi olla mukava tapa viettää aikaa.

1 JOHDANTO

Nuorten keskuudessa alkoholin käyttö päihteenä on suosittua (Barck & Hämäläinen 2007, 25–26). Alkoholin nauttiminen kuitenkin aiheuttaa nuorille lukuisia terveydellisiä, kuin myös yhteiskunnallisia seurauksia. Näitä ovat kehitykseen, seksuaalisuuteen ja alkoholiriippuvuuteen liittyvät ongelmat sekä koulutuspaikkaa vaille jääminen. Tämä voi aiheuttaa työttömyyden uhkaa ja sitä kautta yhteiskunnan tuki- ja etuusvarojen varaan turvautumista. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014; Salo & Syväoja 2012, 6–7.)

Nuorten terveystapatutkimuksen tulokset vuosilta 2009–2011 kertovat nuorten alkoholin käytön alle 18-vuotiaiden keskuudessa vähentyneen, mikä on positiivista. Tutkimus kuitenkin raportoi samalla, ettei raittiiden osuus noussut merkittävästi 16-vuotiaiden keskuudessa ja 18-vuotiaiden tyttöjen kohdalla raittiiden osuus kääntyi laskuun. (Nuorten terveystapatutkimus 2011, 32, 48.) Mikkililäisen tilaston (vuodelta 2010) mukaan nuorten humalahakuinen juominen lisääntyi peruskoulusta ylemmille asteille siirryttäessä (Salo & Syväoja 2012, 10).

Myönteisen kehityksen jatkuvuutta on turvattava ja sen takaamiseksi on kehiteltävä erilaisia toimintamalleja ehkäisevään päihdetyöhön. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään tukemaan ja edistämään päihdeettömiä elintapoja (Ihalainen & Kettunen 2012, 212–213). Toimintamallien tulisivat olla nuoren osallistumismahdollisuuksia ja osallisuuden kokemukseen tähtääviä. Toiminnan on tärkeää olla ajattelua herättelevää ja innostavaa sekä toimijuuteen ja osallistumismahdollisuuteen pyrkivä (Kumpulainen ym. 2010, 50–52). Kylmäkosken ym. (2010, 8–9) mukaan tämän päivän päihdekasvatuksessa tulee entistä enemmän huomioida osallisuuden toteutuminen. Päihdekasvatus on toimintaa, joka pyrkii ehkäisemään tässä yhteydessä nuorten päihteiden käyttöä sekä päihdehaittoja (Soikkeli ym. 2011, 7–8). Osallistavan toiminnan avulla käsiteltävät asiat nousevat nuorten omista tarpeista. Lisäksi nuorten kanssakäyminen on vaivattomampaa ja keskustelelevampaa. (Jaakkola 2011, 14–15.) Kumpulainen ym. (2010, 50–52) ovat sitä mieltä, että osallistamalla nuori saa itse tutustua häntä itseään kiinnostaviin ja hänen tilanteensa kannalta olennaisiin tietolähteisiin. Osallistuminen yhteisiin keskusteluihin ja pohdintoihin avaavat mahdollisuuksia nuorille yhteisten merkitysten luomiseen. Siten nuoresta voi kehittyä asiantuntija.

Osallisuuden toteutumisen eteen nuorelle on tarjottava erilaisia mahdollisuuksia osallistua toimintaan. Osallistuminen antaa mahdollisuuden vaikuttamiseen ja voi sitä kautta aikaansaada yhteiskunnallista muutosta. (Nivala 2008, 169–170, 174.) Lisäksi nuori saa itse mahdollisuuden vaikuttaa omaan elämäänsä ja siihen liittyviin päätöksiin. Silloin nuoren oman roolin merkitys yhteisössä korostuu. (Gretscel, 2002, 91, 94, 179.) Nuoren hyvä itsetunto sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan asemaan ja tulevaisuuteen ovatkin eräitä päihteiden käytöltä suojaavia tekijöitä, joihin vaikuttaminen ehkäisevän päihdetyön keinoin voivat vähentää päihteiden käyttöä. Näiden lisäksi tietoisuus päihteiden käyttöön liittyvistä riskeistä ja vastuullisen suhtautumisen opettelu päihteiden käyttöön liittyen vahvistavat suojaa, jonka avulla nuori voi pitkittää päihteiden käytön aloittamistaan. (Pylkkänen ym. 2009, 3, 12, 13.)

Tässä opinnäytetyössä toteutettiin nuorille osallistavaa alkoholikasvatusta. Kohde-ryhmänä oli seitsemästätoista nuoresta koostuva kahdeksas luokka. Alkoholikasvatus toteutettiin kouluympäristössä 13.11.2013 - 17.1.2014 välisenä aikana. Nuorten osallistuminen toimintaan perustui vapaaehtoisuuteen, heillä oli vaihtoehtoisesti mahdollisuus osallistua normaaliin opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen.

Alkoholikasvatus koostui kokonaisuudessaan seitsemästä eri toimintakerrasta. Kertojen aikana nuoret hakivat tietoa alkoholista ja keskustelivat alkoholiin liittyvistä ilmiöistä yhteiskunnallisista, sosiaalisista ja taloudellisista näkökulmista. Lopuksi nuoret valmistivat alkoholivastaisen julisteen, jota kutsutaan ”älä lyö päätäsi”- nimikkeellä. Toimintaa ohjasi tämän opinnäytetyön tekijä, joka oli suunnitellut valmiiksi alkoholikasvatusta ohjaavan suunnitelman. Suunnitelma koostui nuoria osallistavista itsenäisistä tiedonetsintätehtävistä, tiedonjakotehtävistä, ryhmätöistä sekä pohdintaasioista. Menetelmän oli tarkoitus lähestyä päihdekasvatuksellista näkökulmaa ajatellen yleisen ehkäisyn ja sosiaalisen vahvistamisen kannalta.

Yleisen ehkäisyn tarkoitus on käsitellä alkoholiin liittyviä asioita nuorten kokemusmaailmaa kunnioittaen sekä vahvistaa nuorten yksilöllisiä valintoja. Sosiaalisen vahvistamisen tarkoitus on yleisen ehkäisyn lisäksi vahvistaa nuorten sosiaalisia suhteita, sosiaalisia taitoja ja itsetuntoa. (Pylkkänen ym. 2009, 15–18.)

Aiheeni valinnan lähtökohdat olivat mielenkiintoni sekä päihde- että lastensuojelutyötä kohtaan. Valintaani tukivat kokemukseni opiskeluaikaisista työharjoittelujaksoista päihdekuntoutus- sekä lastensuojelulaitoksissa. Näkemykseni kertoivat aikuisen alko-

holiriippuvaisten alkoholikokeilujen alkavan yleisesti varsin nuorena, teini-iässä ja jopa nuorempana. Myös lastensuojelulaitoksessa sijoitettuna olevien teini-ikäisten nuorten kasvuympäristössä alkoholi oli usein läsnä, omakohtaisena käyttönä tai vanhempien, sisarusten tai kavereiden liikakäyttönä.

Opinnäytetyö tehtiin 2014 päättyvälle hankkeelle (Mikkelin kaupungin nuorten ohjaukspalveluiden kehittämishanke, 1.1.2011 - 31.12.2014). Työelämäkumppanina toimiva päihdetyön ohjaaja toi kuitenkin ilmi työn tarpeellisuudelle myös jatkossa. Alkoholikasvatustoiminnan lopputuotoksena syntyvä nuorten suunnittelema juliste tulee olemaan ainutlaatuinen siinä mielessä, että vastaavia nuorten toteuttamia tai nuorille suunnattuja julisteita on varsin vähän.

Osallistavan alkoholikasvatustoiminnan ja opinnäytetyön tulosten tarkastelun oletetaan vahvistavan ehkäisevän päihdetyön ammattilaisia osallistavien menetelmien toteuttamisen tärkeydestä. Uskon osallistavan toiminnan vahvistavan nuoren omaa uskoa itseensä vaikuttajana ja täten olevan hyödyllinen nuoren tulevaisuutta ajatellen. Välttämättä toiminnan aikaiset vaikutukset eivät näy nuorten alkoholin käytössä tai alkoholiin liittyvissä asenteissa heti. Elämys ja kokemus toiminnasta, sekä lopputuloksena valmistunut juliste saattavat olla asioita, joiden arvo säilyy nuorten ajatuksessa useita vuosia. Oletan tämän toiminnan herättelleen nuorten keskuudessa vastuullisempaa keskustelua ja pohdintaa alkoholista, tehneen asenteellisia muutoksia ja vahvistaneen nuorta vaikuttajana.

Tutkimuksen tulosten oletetaan kannustavan myös muita nuorten parissa työskenteleviä käyttämään yhä enemmän osallistavia menetelmiä ehkäisevässä päihdetyössä. Tässä opinnäytetyössä esiteltävää menetelmää voidaan hyödyntää eri kohderyhmien kanssa sekä vaihdellen toimintamallin sisäisiä teemoja kohderyhmän tarpeita ja ehkäisevän päihdetyön tavoitteita ajatellen.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Ehkäisevä päihdetyö

”Tehokkainta ehkäisevää päihdetyötä ei ole itse juomiseen, vaan juomisen motiiveihin vaikuttaminen” (Maunu 2012, 155).

Lähestymistapa ehkäisevässä päihdetyössä tulisi suunnata yhä enemmän nuorten itsetunnon, sosiaalisten taitojen sekä tunneällyn vahvistamiseen perinteisen aine- ja haitta-keskeisyyden sijaan. On tärkeää kuitenkin jakaa monipuolista tietoa päihteistä. Nuorten kanssa tulisi harjaannuttaa heitä kehittämään erilaisia taitoja ja kykyjä. Niiden avulla he voivat keksiä mielekästä toimintaa sekä toimia itsenäisesti ja porukassa ilman alkoholia. Tarttumalla suoraan juomista motivoiviin tekijöihin alkoholista ja päihteistä puhumisen sijaan on tämän päivän ehkäisevää päihdetyötä. (Maunu 2012, 10–11, 35.)

Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on edistää päihteettömiä elintapoja. Työn avulla pyritään ymmärtämään päihteidenkäyttöön liittyviä ilmiöitä sekä vaikuttamaan niihin. Päihteisiin liittyviin asenteisiin, tietoihin, käytötapoihin sekä ongelmakäyttöön johtaviin olosuhteisiin vaikuttamalla oletetaan olevan päihteiden käyttöä vähentäviä vaikutuksia. (Ihalainen & Kettunen 2012, 212–213.) Myös vaikuttamalla nuorten päihteidenkäytön vähentämiseen, edellä mainittujen asioiden lisäksi, tuetaan ja edistetään nuorten hyvinvointia sekä terveyttä (Pylkkänen ym. 2009, 3).

Ehkäisevälle päihdetyölle ei ole tarkkaa määritelmää. Työ kohdennetaan yleisesti nuoriin ja sen tulisi olla osa nuorisokasvatuksen ja päihdekasvatuksen sisältöä. (Pylkkänen ym. 2009, 3; Maunu 2012, 12.) Määritelmän moniselitteisyydestä johtuen ehkäisevää päihdetyötä voidaan pitää sekä päihdekasvatuksena että hyvinvointikasvatuksena. Niiden tarkoitus on vaikuttaa päihteisiin liittyviin asenteisiin, tietoihin ja taitoihin, sekä hyvinvointiin ja sen edistämiseen. (Maunu 2012, 12.)

Nuorisosalalla toteutettu ehkäisevä päihdetyö (NEPT) on varhaisempaa ja kokonaisvaltaisempaa vaikuttamista nuoriin. Ehkäisy voi olla pelkkään elämänhallinnan tukemiseen liittyvää, ilman että päihteistä edes puhutaan. Tarkoitus on vahvistaa nuorten päihteiden käyttöön liittyviä suojaavia tekijöitä. Ne vaikuttavat ehkäisevästi päihteiden

den käyttöön. Suojaavia tekijöitä ovat muun muassa nuoren mahdollisuus vaikuttaa omaan asemaansa ja tulevaisuuteensa sekä nuoren hyvä itsetunto ja heidän tietoisuutensa päihteiden käytön riskeistä. Tietenkin myös nuorten ymmärryksen lisääminen päihteistä ja niiden käytön riskeistä on olennaista. (Pylkkänen ym. 2009, 3, 12, 13.)

Ehkäisevän päihdetyön keskiössä ovat kuitenkin päihteet ja niihin liittyvät riskit. Niistä valistaminen ja saarnaaminen kuuluvat perinteisemmän päihdevalistamisen ajatukseen. Valistaminen ja saarnaaminen voidaan rinnastaa kasvattajan rooliin kuuluviksi. Kasvattajan rooliin kuuluu kasvattaviensa hyvinvoinnin eteen tehtävä työ. Hän julistaa, saarnaa ja taistelee omien kasvatettaviensa puolesta. Ehkäisevän päihdetyön tekijöiksi nousevatkin ”kasvattajat”: nuoriso- ja sosiaalityöntekijät, opettajat, vanhemmat jne., kasvatuksellisesta näkökulmasta ajatellen. (Maunu 2012, 12–13.)

Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan tänä päivänä verkostomaisesti ja monialaisesti yhteistyössä eri tahojen kanssa. Yhteistyöllä pyritään hyödyntämään eri alojen asiantuntijuutta, jolloin ehkäisevän päihdetyön laatu ja vaikuttavuus paranevat. (Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit 2006, 10.) Päihdetyötä toteutetaan osana kunnan sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Järjestöjä ja kolmannen sektorin toimijoita ei kuitenkaan pidä unohtaa. Päihdetyötä toteutetaan muun muassa nuorisotyössä, oppilaitoksissa sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnassa. (Pylkkänen ym. 2009, 8.) Soikkelin ym. (2011, 8) mukaan koulu ympäristönä on toimiva ehkäisevän päihdetyön toteutukselle siinä mielessä, että nuoret voidaan tavoittaa sieltä helposti.

Tässä opinnäytteessä ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan osallistavin menetelmin. Tietoa etsitään alkoholiin liittyvistä terveydellisistä, sosiaalisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista ja jaetaan tietoa muille. Tiedonkäsittely tapahtuu yhdessä asioista keskustellen ja pohdiskellen. Käsittelemällä alkoholiin liittyviä ilmiöitä monipuolisesti pyritään vaikuttamaan nuorten asenteellisiin muutoksiin sekä tietouden lisääntymiseen. Tällä ajatellaan olevan vaikutusta vähentävästi nuorten alkoholin käyttöön ja pitkittävästi heidän alkoholin käytön kokeiluunsa. Työ toteutetaan kouluympäristössä.

2.1.1 Alkoholi ja päihteet

Tämän opinnäytteen toiminnallisessa osiossa, alkoholikasvatustoiminnassa, käsiteltiin alkoholiin liittyviä ilmiöitä. Tässä luvussa keskitytään eritoten alkoholijuomien eikä

niinkään muiden päihdeaineiden määrittelyyn. Vaikka alkoholi nimettiin keskeiseksi käsiteltäväksi asiaksi, myös muut päihteet nousivat toiminnan aikana nuorten välisiin sekä nuorten ja ohjaajan välisiin keskusteluihin mukaan.

Alkoholilain 1. luvun 3. §:n mukaan alkoholiksi määritellään tuotteet tai aineet jotka sisältävät yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Alkoholittomia juomia ovat juomat jotka sisältävät alle 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Miedoiksi alkoholi-juomiksi määritellään enintään 22 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät ja väkeviksi alkoholeiksi yli 22 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät juomat. Väki- viinassa denaturoimatonta etyylialkoholia tai etyylialkoholin vesiliuosta on yli 80 tilavuusprosenttia. (Alkoholilaki 1143/1994.)

Päihde on yleisnimitys aineille jotka aiheuttavat päihtymyksen tunteen tai humalatilän elimistöön joutuessaan (Ihalainen & Kettunen 2012, 207). Päihteiksi luokitellaan niin alkoholi, huumeet, tupakka ja päihtymistarkoituksessa käytettävät kemikaalit sekä lääkkeet. Suomessa laillisia päihteitä ovat sekä alkoholi että tupakka. Niiden valmistamista, jakelua, kauppaa sekä niiden käyttöä säädelään Suomessa. Huumausaineet ja niiden valmistaminen, kauppaaminen ja myös hallussapito luokitellaan Suomessa rikolliseksi toiminnaksi. (Päihteet 2012.) Nuorten keskuudessa päihdeaineet ja päihteiden käyttötavat ovat alkoholijuomien käyttö, imppaus, huumausaineet, gamma (GHB) ja sen johdokset, ekstaasi, kannabistuotteet, huumaavat sienet esim. suippumadonlakki, amfetamiini sekä heroini ja muut opiaatit. Näiden päihdeaineiden käytöt ovat joutaneet Suomessa lasten myrkytystiloihin. (Nuorten päihteet 2009.) Mikkeliissä, lääketaimeet kuten subutex, huumeista amfetamiini ja kannabis sekä muoti- ja designhuumeet eli muuntohuumeet, ovat nostaneet päätään, huomauttaa Ijäs (Hahl 2013, 5).

Alkoholi vaikuttaa nuoren aivoissa eri tavoin kuin aikuisella. Nuorilla korostuvat alkoholin myönteisiksi koetut vaikutukset. Näitä ovat estojen vähentyminen ja sosiaalisen kanssakäymisen helpottuminen. Alkoholi ei myöskään liioin väsytä nuorta, eikä aiheuta juurikaan motorisia vaikeuksia. Tämän vuoksi nuoret voivat juoda hämmästyttävän suuria alkoholimääriä. Alaikäisenä aloitettu alkoholin käyttö häiritsee kuitenkin aivojen kypsymisprosessia. Humalahakuinen juominen voi heikentää pysyvästi muistia ja oppimiskykyä sekä altistaa alkoholiriippuvuudelle. Alle 15 vuoden iässä alkoholia kokeilleilla on moninkertainen riski myöhemmällä iällä alkavalle riippuvuuden

kehittymiselle verrattuna niihin, jotka pidättäytyvät alkoholikokeilussa täysi-ikäisyyteen. (Penttilä, 2014.)

Terveysriskejä nuorille ovat alkoholiriippuvuuteen altistumisen lisäksi erinäiset henkisen ja fyysisen kasvun häiriöt ja vaikutukset seksuaalisuuteen (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014). Päihteiden käyttöön liittyviä tekijöitä ovat lisäksi peruskoulun jälkeinen koulutuksesta jääminen, työttömyys ja toimeentulotuen varassa eläminen. Mikkelissä esimerkiksi vuonna 2010 oli 459 nuorta vailla koulutuspaikkaa. (Salo & Syväoja 2012, 6–7.)

Alkoholi aiheuttaa useita terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja. Nuoret sietävät yllättävän suuria määriä alkoholia. Tämä voi aiheuttaa peruuttamattomia vaurioita muun muassa aivoissa. Alkoholin käyttö liian nuorena voi altistaa lisäksi alkoholiriippuvuuden kehittymiselle. Se voi syrjäyttää nuoren sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti. Alkoholikasvatuksessa on siis hyvä pohtia yhdessä nuorten kanssa terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia seurauksia, kuten tässä alkoholikasvatus-toiminnassa tehtiin.

2.1.2 Nuorten alkoholin käyttö aikaisempien tutkimusten valossa

Sosiaali- ja terveysministeriön Nuorten terveystapatutkimus (2011, 48) raportoi nuorten alle 18-vuotiaiden alkoholin käytön kehityksestä 2000-luvulla. Kehitys on ollut myönteistä alle 18-vuotiaiden keskuudessa. Raittius on yleistynyt ja alkoholin käyttö sekä humalajuominen vähentyneet. ”Käytännön päihdetyöntekijöitä ei tällainen tilastointi auta” toteaa Mört (2014, 5) päihdealan ammattilainen. Raittiuden kasvun hehku tus ei auta käytännön päihdetyötä tekeviä. Myös apulaispoliisipäällikkö Karnaranta samaisessa artikkelissa toteaa, ettei nuorten juomisen vähentyminen näy kentällä työskennellessä. (Mört 2014, 5.) Nuorten juominen ympäristössä näkyy. Mitkä ovat toimenpiteet, joilla nuorten alkoholin käyttöön voidaan vaikuttaa?

Kuitenkin Nuorten terveystapatutkimuksen (2011) mukaan, tutkimusjakson aikana (2009–2011) raittius 12–14-vuotiaiden keskuudessa on ollut suurimmillaan koko 2000-luvun aikana. Raittius lisääntyi 12–16-vuotiaiden tyttöjen sekä poikien keskuudessa sekä 18-vuotiaiden poikien keskuudessa. Merkittävää kehitystä oli tapahtunut erityisesti 14-vuotiaiden keskuudessa. Raittiuden kasvu 16-vuotiaiden keskuudessa ei

kuitenkaan ollut enää kovin mullistavaa. Vuonna 2009 raittiita 16-vuotiaita poikia oli 26 prosenttia ikäluokasta ja 2011 heitä oli 27 prosenttia. Tyttöjen vastaavat lukemat olivat 21 prosenttia ja 24 prosenttia. Huolestuttavaa oli myös, että 18-vuotiaiden raittiiden tyttöjen osuus oli kääntynyt laskuun, kahdeksasta kuuteen prosenttiyksikköön. (Nuorten terveystapatutkimus 2011, 32.)

Euroopassa nuorten koululaisten päihteidenkäyttöä tarkastelleen tutkimuksen (ESPAD – the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) mukaan, suomalaisten 15–16-vuotiaiden nuorten alkoholinkäyttö on harventunut, mutta kertamäärät ovat suurentuneet. Vuonna 2011 nautittu alkoholimäärä oli 7,5 cl sataprocenttista alkoholia. Ruotsissa samaisen tutkimuksen mukaan keskimääräinen kerta-annos alkoholia oli 7,0 cl, mutta viimeisen kuukauden aikainen juominen ja runsaan alkoholin käyttö oli kuitenkin keskimääräistä vähäisempää kuin muissa ESPAD-tutkimukseen osallistuneista maista. Venäjällä alkoholin määrä kerta-annoksina oli keskimääräistä vähäisempää ja myös runsas juominen oli vähäisempää. (Hibell ym. 2011, 107, 117, 119.)

Mikkelissä nuorista 8–9-luokan oppilaista juovat itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa 12,1 prosenttia (tilasto vuodelta 2010). Laskua humalajuomiseen on tullut kymmenessä vuodessa. Kuitenkin siirryttäessä lukioon tai ammatilliseen oppilaitokseen humalajuominen näyttää lisääntyvän huomasti. Lukiossa vastaava luku vuonna 2010 oli 26,3 prosenttia ja ammattioppilaitoksessa 39,7 prosenttia. Viikoittain yläkoululaisista itsensä humalaan juovat 6 prosenttia nuorista. Näyttäisi siltä, että alkoholiin liittyvät asenteet ovat muuttuneet myönteisemmiksi. Tämä voi olla eräs syy alkoholin käytön lisääntymiseen. (Salo & Syväoja 2012, 10.)

Barck & Hämäläinen (2007, 25–26) ovat opinnäytteessään kartoittaneet nuorten mielipiteitä ja kokemuksia päihteistä. Tulosten mukaan nuorten keskuudessa päihteiden käytön kokeileminen on suosittua, etenkin tyttöjen keskuudessa. Suosituin päihde on alkoholi. Vahvaa alkoholia kokeilumielessä suosi tytöistä 49 prosenttia ja pojista 30 prosenttia. Mietoa alkoholia kokeilumielessä käytti tytöistä 76,5 prosenttia ja pojista 50 prosenttia. Kokeilemisen suosiosta huolimatta käyttö ei ole jatkuvaa, eikä humalahakuista.

ESPAD- tutkimuksen mukaan humalajuominen Pohjoismaista; Ruotsissa, Suomessa, Islannissa ja Norjassa on yleisempää tytöillä kuin pojilla. Muuten sukupuolten välinen ero on kaventunut. (Hibell ym. 2011, 11.)

Lavikainen (2007, 103–119) tiivistää nuorten omakohtaisia kokemuksia alkoholin tuomista haitoista Nuorten terveystapatutkimuksen (NTTT) mukaan. Tutkimus vuodelta 2001 on rajattu koskemaan 14–16-vuotiaita. Kyselyyn osallistuivat nuoret, jotka olivat ilmoittaneet käyttävänsä alkoholia. Näitä nuoria oli yhteensä 3294 nuorta 4766 nuoresta. Nuorista 2650 vastasivat kyselyyn. Nuoret nimesivät krapulan, pahoinvoinnin sekä oksentamisen alkoholin aiheuttamiin yleisimpiin haittavaikutuksiin. Nuoret eivät kuitenkaan kokeneet juurikaan tai lähes lainkaan alkoholin tuomiin haittavaikutuksiin lisääntyneen päihteidenkäytön, seksuaalisen riskikäyttäytymisen tai masentuneisuuden ja itsetuhoisuuden riskiä. Vastaajista jopa 834 kokivat, ettei alkoholin haittavaikutuksia ole lainkaan. (Lavikainen 2007, 103–119.)

Eurooppalaisen koululaistutkimus (ESPAD) vuodelta 2003 liittyivät sekä alkoholin, että päihteiden käyttöön liittyviin haittoihin. Lavikainen (2007) keskittyi kuitenkin vain tarkastelemaan alkoholista johtuvia haittoja. Aineisto kerättiin kysymyksiin 15–16-vuotiailta nuorilta. Kysymykset liittyivät henkilökohtaisiin, ihmissuhteisiin, seksuaalisiin ja rikollisuuteen liittyviin ongelmiin. Tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat ja nimesivät yleisimmiksi haittavaikutuksiksi esineiden ja vaatteiden rikkoutumisen sekä riitaan tai kiistaan joutumisen. (Lavikainen 2007, 103–119.)

Voidaan ajatella, että nuorten asennekasvatusta voitaisiin entisestään lisätä, jotta heidän ymmärryksensä myös alkoholin haittavaikutuksesta lisääntyisivät. Tutkimusten tulokset näyttäisivät olevan riippuvaisia niin iästä kuin myös ajankohdasta. Myös paikkakuntien ja maiden välisiä eroja on. Näin ei voi olla täysin varmoja, mihin suuntaan nuorten alkoholin käytön kehitys etenee. On siis perusteltua jatkaa ehkäisevää työtä nuorten parissa. Myös kohderyhmäksi valikoidun kahdeksaluokkalaisten valinta tähän alkoholikasvatustoimintaan on perusteltu, koska humalajuominen on lisääntyvä ilmiö siirryttäessä peruskoulusta jatkokoulutukseen.

2.1.3 Nuorten päihteiden käyttöön johtavia syitä

Päihteiden käyttöön johtavat usein monet syyt. Näitä voivat olla halu kokeilla uusia asioita, tekemisen puute, pahan olon lievitys ja rauhoittavan vaikutuksen saaminen. (Barck & Hämäläinen 2007, 22–30.) Päihteiden käyttö voi myös rohkaista nuorta tekemään jotakin jännittävää (Kylmänen 2005, 23). ESPAD- tutkimuksen mukaan alkoholin käyttöön liittyvät heikko koulumenestys ja kavereiden tai vanhempien väliset ongelmat. Lisäksi alkoholin saannin helppous voi olla käyttöä lisäävä tekijä. (Hibell ym. 2011, 13, 66.) Maunun (2012, 10) mukaan nuorten juomistilanteissa näkyy usein toiminnallisuus. Juomistilanteisiin kuuluvat muun muassa seurapelit, kaupungilla hengailu ja kavereiden kanssa jutustelu. Juominen ei siis ole ainoa toiminto, mitä alkoholin käytön yhteyteen liittyy.

Nuoret käyttävät päihteitä eniten samanikäisten kavereidensa kanssa. Päihteitä käytetään myös porukassa, jossa on mukana täysi-ikäisiä kavereita tai porukassa, jossa ovat mukana omat vanhemmat tai kaverien vanhemmat. Muiden ihmisten, erityisesti kavereiden, päihteiden käytöllä on vaikutteita omaan päihteiden käyttöön, etenkin seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaisten kokemusten mukaan. Nuoret kokevat päihteitä käytettävässä kaveriporukassa päihteistä kieltäytymisen olevan erityisen vaikeaa. (Barck & Hämäläinen 2007, 22–30.) Nuorten juomistilanteet ovatkin yleensä sosiaalista toimintaa. Maunun mukaan nuori ei opettele juomaan yksinään. Tärkeintä ei välttämättä ole itse juominen, vaan sosiaalisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunne, sekä hauskanpito. (Maunu 2012, 10, 148–149.)

Barck & Hämäläisen (2007, 22–30) opinnäytteen tulosten mukaan nuorten suhtautuminen päihteiden käyttöön vaihtelevat ajoittain. Noin puolet kaikista päihteitä käyttämättömistä nuorista ovat tyytyväisiä siihen, etteivät käytä päihteitä. Huomioitavaa kuitenkin on, että päihteitä käyttävät nuoret kokevat harvoin syyllisyyttä tai olisivat huolissaan päihteiden käytöstään ja tilanteestaan. Huolta kuitenkin kannetaan siitä, voiko käyttö muuttua ongelmalliseksi tulevaisuudessa.

Nuorten päihteiden käyttöön liittyvät olennaisesti kavereiden mielipiteet ja asenteet. Juominen ei kuitenkaan välttämättä ole oleellisin asia. Nuoret haluavat vain pitää hauskaa yhdessä. Kieltäytyminen koetaan kuitenkin alkoholia käyttävässä porukassa vaikeaksi. Tässä alkoholikasvatustoiminnassa ajateltiin toiminnallisten kertojen lähen-

tävän nuoria sosiaalisesti. Näin he voisivat kehittää yhdessä uusia pähteettömiä toimintoja yhdessä, hauskanpitoa ilman alkoholia.

2.1.4 Päihdekasvatus ja päihdevalistus

Päihdekasvatusta tai päihdevalistusta toteutetaan usein ajattelematta ja ymmärtämättä, mitä oikeastaan ollaan tekemässä. Päihteiden käyttöä ja päihdehaittoja ehkäisevänä muotona päihdekasvatus ja päihdevalistus tarvitsevat rinnalle myös muita keinoja. (Soikkeli ym. 2011, 7–8.)

Päihdekasvatuksen tavoitteena voivat olla niin yleinen ehkäisy, sosiaalinen vahvistaminen kuin riskiehkäisy. Kohteena voivat olla joko yksittäinen nuori tai nuorista koostuva ryhmä. Päihdekasvatusmenetelmien valintaan vaikuttavat päihdekasvatuksen tavoitteet, kohderyhmän ikä sekä suuruus ja käytettävissä olevat resurssit. Esimerkiksi suuren ryhmän kanssa on huomioitava jokaisen nuoren yksilöllinen kehitysvaiheensa ja kokemusmaailmansa. Ne ovat toisistaan poikkeavia. Päihdekasvatuksen toteuttaminen vaatii myös erityistä ammattitaitoa sen toteuttajalta. (Pylkkänen ym. 2009, 15–18.)

Yleisen ehkäisyn tarkoitus on antaa nuorille ajankohtaista tietoa eri päihdeaineista ja niiden aiheuttamista riskeistä. Terveystieteiden lisäksi pohditaan päihteiden aiheuttamia haittoja ja seurauksia niin kaverisuhteissa, perhe- elämässä ja koulunkäynnissä. Yleisen ehkäisyn tavoitteena on kohteena olevan yksittäisen nuoren yksilöllisten valintojen tukeminen tai kohteena olevan nuorten ryhmän vahvistaminen ja ryhmäpaineen sietokyvyn kasvattaminen. Asioiden tulisi tarkastella ja käsitellä kunnioittaen nuorten kokemusmaailmaa. (Pylkkänen ym. 2009, 15–18.)

Sosiaalista vahvistamista tapahtuu yksilö- ja ryhmätasolla ja eri kasvuympäristöissä, kuten nuorten ryhmissä, nuorisotaloilla ja kerhoissa. Sosiaalisen vahvistamisen tarkoitus on vahvistaa nuorten sosiaalisia suhteita, sosiaalisia taitoja, itsetuntoa sekä arvo- maailmaa. Sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta päihdeilmiöitä pohditaan laajemmin sosiaalisia, taloudellisia ja yhteiskunnallisia seurauksia käsittelemällä. Olennaista on nuorten osallisuus toiminnassa sekä pohdinnassa. Tämä herättelee heidän vastuun tuntoansa. Aikuisten rooli toiminnassa on mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden moni-

puolinen tarkastelu. Yleiset sosiaaliset taidot kehittyvät osallisuuden, vastuullisuuden sekä oman toiminnan kautta. (Pylkkänen ym. 2009, 15–18.)

Riskiehkäisy on suunnattu yksilöön tai ryhmään, jossa riskikäyttäytyminen on jo tiedostettu. Riskiehkäisyn tasolla sosiaalinen vahvistaminen ja yleinen ehkäisy eivät välttämättä ole enää riittäviä. En käsittele riskiehkäisyä tässä yhteydessä enempää, koska tämä alkoholikasvatustoiminta keskittyi yleiseen ehkäisyyn ja sosiaaliseen vahvistamiseen. (Pylkkänen ym. 2009, 15–18.)

Päihdekasvatuksellisissa menetelmissä on pyrkimyksenä päästä dialogiseen suhteeseen, jossa nuorten oma aktiivisuus ja toimijuus tulevat esille. Ohjaajan rooli on tukea ohjauksella nuoria. (Päihdevalistusta vai päihdekasvatusta, 2011.) Hyvä päihdekasvatus on kommunikoivaa. Ohjaajan toiminnan ja puheen täytyy kohdata nuorten kokemusmaailma, arvot ja maailmankuva, jotta sillä on merkitystä. Pedagogisissa ehkäisevän päihdetyön keskusteluissa ei ole tarve niinkään ottaa kantaa päihteiden käyttöön, vaan panostetaan erityisesti nuorten kohtaamiseen ja heidän kanssaan käytyihin keskusteluihin. (Maunu, 2012 16, 49, 156.)

Päihdevalistuksellisessa menetelmässä korostuu yleisesti yksisuuntainen monologinen viestintätapa, jolloin nuoren oma kokemusmaailma ja hänen mielipiteensä jäävät usein taka-alalle. Päihdevalistuksellinen tapa suosii päihdetietouden jakamista valtaa käyttävän asiantuntijan tuputtamana sekä pelottelun keinoin. Tiedonjako on enemmän päihteiden haitta- ja ongelmalähtöisyyttä korostava. (Päihdevalistusta vai päihdekasvatusta 2011; Pylkkänen 2012, 4–24.) Monologisen valistamisen keinoin nuorten omiin valintoihinsa ja heidän käyttäytymiseensä on vaikea vaikuttaa. Valistamisella ei kannatakaan tavoitella mullistavia käyttäytymisen muutoksia, sillä sellaisesta vaikuttavuudesta ei juuri ole näyttöä. (Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit 2006.)

(Pylkkänen 2012, 23) kuvaa päihdekasvatusta käytännössä seuraavanlaisesti:

Päihdekasvatus ennen/ yksilövastuun korostaminen:

- kertavalistustuokiot
- kauhukuvilla pelottelu
- terveyshaittojen luetteleminen
- ainekeskeinen lähestymistapa
- kokemusasiantuntijat peruskoulussa
- yksisuuntainen monologi
- samat lääkkeet joka vaivaan

Päihdekasvatus nyt/ kulttuurin kautta vaikuttaminen:

- pitkäjänteinen päihdekasvatus
- dialogisuus, keskustelu
- nuorten osallisuus ja toimijuus
- vuorovaikutus, kiihkottomuus
- nuorisokulttuurin tuntemus
- nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön tietoperustan hallinta ja ymmärrys
- yhdessäolon ja ryhmien merkitys

Edellä mainittujen tekijöiden myötä voidaan tarkastella aikaisemman päihdevalistuksen sekä tämän päivän päihdekasvatuksen eroja käytännössä. Nykyään suositaan tapaa, jossa nuorten osallisuus toteutuu, ja heidän kanssaan pyritään dialogiseen keskusteluun. Tärkeää on pitkäjänteinen toiminta ja nuorten kulttuurin tunteminen. (Pylkkänen 2012, 23.)

Tämä alkoholikasvatustoiminta pyrittiin toteuttamaan kasvatuksellista näkökulmaa ajatellen. Toiminnassa pyrittiin keskustelemaan ja nuorten asiantuntijuutta kunnioittamaan lähestymistapaan. Silloin molemmat osapuolet voisivat oppia toinen toisiltaan. Kasvatustoiminnassa haluttiin päästää nuoret mahdollisimman paljon osallistumaan ja vaikuttamaan sekä kertomaan omia mielipiteitään ja ajatuksiaan. Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät nojasivat päihdekasvatuksen yleisen ehkäisy- ja sosiaalisen vahvistamisen näkökulmaa. Toiminnan aikana alkoholin riskeistä puhuttiin sekä pohdittiin mitä vaikutuksia ne aiheuttavat muun muassa ihmissuhteille ja terveydelle. Asioita käsiteltiin muun muassa ryhmätöiden teoilla, kuten esimerkiksi galleriakävelyn, oman tunnon kujan ja julisteen teon ohella. Edellä mainitut menetelmät tukevat nuorten sosiaalista kanssakäymistä. Yksilöllisten valintojen sekä itsetunnon tukemista huomioitiin toiminnan aikana antamalla positiivista palautetta ja rohkaisten nuorta kertomaan omia mielipiteitään ryhmässä. Tässä alkoholikasvatuksessa kohteena olivat yksittäinen nuori sekä myös useasta nuoresta koostuva ryhmä.

2.1.5 Tehokas päihdekasvatus

Barck & Hämäläisen (2007, 24–25) opinnäytteen tulosten mukaan nuoret kokevat tehokkaimman päihdetietouden tulevan asiantuntijoilta. Tutkimukseen osallistuivat 7–9-luokkalaiset nuoret. Myös Jaatisen tutkimuksen mukaan nuorten mielestä hyvä päihdevalistus pitää sisällään asiantuntijuuden (Jaatinen 2000, 92–99). Barck & Hämäläisen (2007, 24–25) opinnäytteen tulosten mukaan nuoret kokevat toiseksi tehokkaimmaksi tavaksi saada päihdetietoutta nuorten sekä aikuisten välisissä keskusteluissa. Erityisesti seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaiset ovat tätä mieltä. Yhdeksäsluokkalaiset asettavat jo nuorten keskinäisen keskustelun samalle tasolle kuin nuorten ja aikuisten välisen, ja pitävät keskinäistä keskustelua yhtä tehokkaana. Barck & Hämäläisen (2007) opinnäytetyössä haluttiin saada selville nuorten omia ajatuksia tehokkaasta ja mielekkäästä päihdevalistuksesta.

Barck & Hämäläisen (2007, 25) opinnäytetyön mukaan nuorista varsinkin tytöt jakaisivat päihdetietoutta koululla pitämällä oppitunteja ja järjestämällä päihteettömiä tapahtumia. Pojat kannattivat myös päihdevalistuslehden tekemistä. Nyky-yhteiskunnan teknologisessa maailmassa ei sähköpostia tiedon levittämisen keinona kuitenkaan arvostettu.

Nuorten mielestä päihdevalistus tulee olla vuorovaikutuksellista, joka jankuttamisen keinoin ei toteudu. Silloin kohteena oleva nuori joutuu usein ja helposti epämukavaan asemaan, jolloin nuoren aktiivinen osallisuus ja toimijuus vaikuttajana heikkenee. (Jaatinen 2000, 92–99.) Kylmäkosken ym. (2010, 8–9) mukaan opettajajohtoisesta yksisuuntaisesta viestinnästä tulisi pyrkiä yhteisöllisempään viestintään. Nykyisen informaatiotulvan (internet) myötä vanhakantainen käsitys kaiken tietävästä opettajasta on käynyt mahdottomaksi. Aikuiset eivät enää yksin ole tiedon tuottajia, vaan kaikki ikään katsomatta tuottavat kokemusperäistä tietoa. Osallisuuden toteutuminen tulisikin huomioida päihdekasvatuksessa.

2.1.6 Vertaisohjaajuus päihdekasvatuksessa

Vertaisohjaajuus on toiminnan vetämistä toisten samanikäisten nuorten kanssa. Ohjaaminen voi käydä itsenäisesti tai muiden ohjaajien tukemana. Toiminta on vuorovaikutuksellista opettamista, tukemista, valmentamista ja toisilta oppimista yhdessä muiden nuorten ja ohjaajien ja aikuisten kanssa. Oppiminen tapahtuu yhdessä tekemällä, harjoittelemalla ja arvioimalla, mitä tapahtui ja missä on kehitettävää. Olennaista on oman toiminnan kokemusten reflektointi sekä toiminnan kehittäminen. (Järvinen & Nieminen 2014, 3.) Vertaisvalistuksen ideana ovat nuorten keskinäinen pohdiskelu, keskustelu ja ratkaisujen oivaltaminen yhdessä vertaistensa kanssa. Teemat nousevat nuorten omista tarpeista. Silloin ne ovat heitä itseään koskettavia sekä heille itselleen merkityksellisiä. On tärkeää, etteivät aikuiset ohjaile toimintaa omien arvojen mukaisesti ja hallitse nuorten välistä dialogia. (Maunu 2012, 35 – 40.)

Vertaisvalistuksessa ja yleensäkin päihdekasvatuksessa nuorten keskinäistä keskustelua ja heidän ratkaisunkykytaitojaan on syytä arvostaa ja kunnioittaa. Siitäkin syystä, etteivät aikuiset ohjaajat voi perustella tai sanoa nuorille varmasti, mikä on kenenkin nuoren hyvä elämä tai mitä ylipäätään on hyvä elämä. Ehkäisevän päihdetyöntekijän rooli on olla eräänlainen ”valmentaja”, joka auttaa nuorta löytämään oman tapansa elää ja toimia. Valmentaja auttaa nuoria avaamaan heidän käsityksiään päihteistä toisilleen. Nuorilla on taitoa ja osaamista löytää vastauksia vaikeisiin kysymyksiin ja ongelmiin, jotka liittyvät alkoholiin, ja jotka koskettavat heidän elämäänsä ja heidän maailmaansa. Toki on muistettava huomioida nuorten kypsyys, motivoituneisuus ja kiinnostuneisuus aiheeseen liittyvään pohdintaan. (Maunu 2012, 22, 35–40.)

Vertaisohjausmallia on käytössä nykyään joissakin nuorisotoimissa ja kouluissa. Muun muassa Helsingissä toimiva Skarppi-nuorten vertaisvalistusohjelma on saanut Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n myöntämän Hyvä käytäntö -palkinnon vuonna 2011. Osallisuuteen perustuvassa vertaisohjausmallissa koulutetut nuoret jakavat tietoa päihteistä toisille nuorille. Osallistavassa toiminnassa käsitellyt teemat nousevat enemmän nuorten omista tarpeistaan, heidän ajatuksistaan ja mielipiteistään. Kokemuksien perusteella nuoret kokevat toisten nuorten välisen keskustelun olevan vaivattomampaa kuin normaaleissa kouluissa tapahtuvat päihdekeskustelut. Nuoret myös keskustelevat ja pohdiskelevat keskenään enemmän. (Jaakkola 2011, 14–15.)

Skarppi on nuorten itsensä kehittämä osallisuuteen ja vertaisuuteen perustuva alkoholivalistusmalli. Se on luonteeltaan toiminnallinen ja keskusteleva. Skarppi on lähtenyt liikkeelle Hesari-nuorten äänen Avoimista foorumeista vuonna 2003. Tuolloin nuoret olivat sitä mieltä, ettei alkoholia puhuttu tarpeeksi. Jos alkoholia puhuttiin, aikuinen luennoi luokan edessä eli keskustelu puuttui. Nuoret olivat sitä mieltä, että nuorten pitää saada puhua aiheesta toisten nuorten kanssa. (Jaakkola 2011, 14–15.) Vertaisohjaus sai kannatusta myös Barck & Hämäläisen opinnäytteen tulosten mukaan. Nuoret kokivat päihteistä keskustelun helpoksi muiden nuorten kanssa. (Barck & Hämäläinen 2007, 39.)

On kuitenkin tutkittu, että parhaiten vertaisvalistus vaikuttaa juuri vertaisvalistajan asenteisiin ja tietoihin. Valistuksen kohteena olevan asenteisiin ja tietoihin päihteistä ovat vaikutukset olleet kyseenalaisempia. Ideaalisen vertaisohjaajan tulisi olla tietoinen omista vahvuuksistaan sekä heikkouksistaan. Hänellä tulisi olla halua ja motivaatioita pohtia ja jakaa ajatuksiaan vertaistensa kanssa sekä olla valmiutta toimia yhdessä muiden kanssa. (Maunu 2012, 35–40.)

Tässä opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa pyrittiin nojaamaan vertaisvalistajuuden ideologiaan. Tiedon etsimisellä, sen tuottamisella ja yhdessä sitä pohtimalla muiden nuorten kanssa ajateltiin päästävän lähemmäksi nuorten omaa kokemusmaailmaa ja heitä koskettavien asioiden äärelle. Huomioitava on, ettei tähän toimintaan osallistuneita nuoria ollut kuitenkaan koulutettu vertaisvalistajuuteen.

Vertaistensa kanssa toimiessaan, nuorille pyrittiin toiminnan aikana antamaan mahdollisuus ilmaista omia mielipiteitään ja ajatuksiaan alkoholia kohtaan. Näin oli ajatus,

että nuoret voisivat pohtia yhdessä alkoholiin liittyviä ilmiöitä (taloudellisia, sosiaalisia, terveydellisiä jne.) yhdessä muiden nuorten kanssa, ja käytyjen keskustelujen myötä oppia toinen toisiltaan, sekä rakentaa vastuullisia ajatuksiaan ja asenteitaan alkoholia kohtaan.

Toiminnallisten menetelmien ajateltiin madaltavan myös ”sosiaalisen kanssakäymisen” kynnyksiä. Toiminnallisuuden kautta ajateltiin nuorten keskinäisen kanssakäymisen olevan luontevampaa, jolloin nuori osallistuisi ja sitoutuisi enemmän toimintaan. Tällä pyrittiin pääsevän lähemmäksi osallisuuden toteutumista.

2.2 Osallisuus

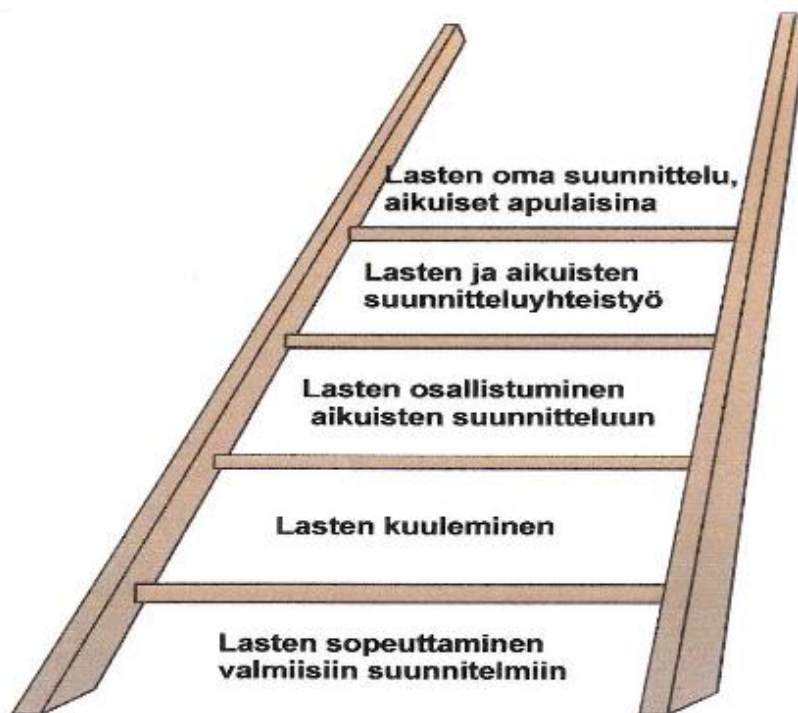
Osallisuuden kokemus ja tunne on aina yksilöllistä. Osallisuus on eräänlaista yksilön kokemaa, voimaantumisen ja valtautumisen (*empowerment*) tunnetta. Tunteen toteutuessa nuori voi kokea olevansa pätevä ja hän voi arvostaa itseään sekä omaa rooliaan yhteisössään. On tärkeää, että nuorella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa oman elinympäristönsä kehittämiseen. Näin kokemus osallisena olosta ja tunne osallisuudesta voivat toteutua. (Gretschel 2002, 81, 179.)

Lukuisista osallisuustutkimuksista huolimatta, on osallisuuden määrittely usein kuitenkin ollut ongelmallista. Käsitteen hahmottamista voidaan selkeyttää tarkastelemalla osallisuuden vastakohtien; osattomuuden, välinpitämättömyyden, osattomuuden ja syrjäytyneisyyden merkitystä. Osallisuuden toteutumisen kannalta on merkityksellistä, että osallisuuteen pyrkivällä toiminnalla vähennetään juuri näitä edellä mainittujen vastakohtien ja ilmiöiden esiintymistä. (Kiilakoski 2007, 10–11.)

Osallisuuden toteutumisen eteen on kansalaisille tarjottava tietyt toiminta- ja osallistumisen mahdollisuudet, sekä myös oikeudet osallisuuteen, kuten esimerkiksi oikeus peruskoulutukseen. Tällä voidaan turvata mahdollisuudet kehittyä ja saada valmiuksia huolehtia itsestään. Itse mahdollisuudet eivät kuitenkaan itsessään saa aikaiseksi osallisuutta, vaan kansalaisilla on oltava myös riittävät valmiudet hyödyntää osallisuuden mahdollisuuksiaan. Näitä valmiuksia ovat erilaiset tiedot ja taidot omista oikeuksista sekä mahdollisuuksista osallistumiseen. Lisäksi myös itse osallistuminen on tärkeää, jotta osallisuus voi toteutua. Osallisuuden sosiaalisen luonteen vuoksi erityisen olennaista on, että osallistuminen on nimenomaan sosiaalista. Osallistuminen vahvistaa

silloin vuorovaikutussuhteita ja -verkostoja, jolloin kansalainen kiinnittyy yhteisöönsä sosiaalisesti ja tulee osalliseksi yhteiselämästä. Osallisuuden yhtenä edellytyksenä on kokemus yhteisöön kuulumisesta. Kokemuksellinen tunne voi olla yhteenkuuluvuuden tunnetta, lojaalisuutta sekä solidaarisuutta yhteisöä ja sen jäseniä kohtaan. (Nivala 2008, 169–171.)

Nuorten osallistumista toimintaan voidaan arvioida hyödyntämällä Horellin viisipor-
taista osallistumisen asteikkoa (kuva 1). Asteikko on sovellettu versio Arnsteinin jo
vuonna 1969 luomasta osallistumisen asteikosta.

KUVA1. Osallisuuden portaat (Gretschel 2002, 84)

Osallisuuden arviointi on tärkeää, koska vain tikapuuasteikon 2–3 ylimmäistä askelta kertoo lasten aidoista osallistumismahdollisuuksista toiminnassa. Näille portaille yltäminen on tärkeää, koska vain silloin todellinen minuus voi rakentua ja osallisuuden kokemus voi toteutua. Asteikon alimmainen porras kertoo lasten osattomuudesta toiminnassa, toisella portaalla lapsia kuunnellaan sekä tietoa jaetaan kaksisuuntaisesti, mutta lapset eivät kuitenkaan pääse vaikuttamaan todellisiin päätösten tekoihin. Kolmas askelma on aikuisten ehdolla tapahtuvaa suunnittelua, johon lapset osallistuvat. Neljännen askelman taso on jo sen tasoista, jossa lapset ja aikuiset voivat esittää omia

näkemyksiään tasavertaisesti synteisiin pyrkien. Neljännellä portaalla on osallistumisesta jo selkeästi siirrytty osallisuuteen. Korkein osallisuuden aste on saavutettu toiminnassa, jossa lapsen rooli on aktiivinen toimija ja aikuiset työskentelevät apulaisen roolissa. (Horelli 1994, 39.)

2.2.1 Osallisuus käytännössä

Jotta osallisuuden kokemus toteutuisi, on nuorelle annettava mahdollisuus vaikuttaa niin ideointiin, suunnitteluun, päättämiseen ja toteuttamiseen sekä toiminnan arviointiin. Nuorella tulee olla oikeus olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa, kun tehdään hänen etunsa eteen turvaavaa työtä. (Mitä osallisuus on 2013.) Osallistumisen tukeminen on erilaisten osallistumismahdollisuuksien kehittämistä ja myös osallistumishalun vahvistamista. Osallistumisella voidaan tähdätä yhteiskunnan kehittämiseen ja uudistamiseen, jolloin se on myös kansalaisen toimijuuden tukemista. (Nivala 2008, 174.) Gretschel (2002, 179) täsmentää, että osallistuminen on toimintaa, jossa osallisuus usein konkretisoituu. On tärkeää, että nuorten vaikutusmahdollisuus toiminnan kaikissa eri vaiheissa toteutuvat, mikäli he niin haluavat.

Osallisuus voidaan toteuttaa eri tavoin nuorten ja ohjaajan yhteisessä toiminnassa. Osallisuuden toteutuminen edellyttää ohjaajalta valmiuksia tehdä yhteistyötä nuorten kanssa, kuunnella heitä ja ottaa heidän mielipiteensä huomioon, jolloin nuorelle mahdollistetaan asioihin vaikuttaminen. (Lasten osallisuus 2013.) Ohjaajien taitava ohjaustoiminta, kuten kysymysten tekeminen ja työtapojen käyttö, takaa nuorelle onnistumisen kokemuksia (Vapalahti 2005, 149–152). Osallisuuden tukemisessa on tärkeää kunnioittaa nuorten toimijuutta, sekä heidän oman elämänsä asiantuntijuutta (Kiilakoski 2007, 8, 10).

Nuorten tahdissa ja ehdoilla tehtävä ehkäisevä päihdetyö vaikuttaa ennen pitkää heidän päihdeasenteisiinsa. Yhteisön jäsenillä on suuri vaikutus yhteisöönsä. Vertaistuki, ja vuorovaikutus muokkaavat yksilön elämää ja asenteita. Yksilön asennoituminen voi esimerkiksi vaikuttaa muun yhteisön päihdekäyttäytymiseen ja päihdekriittisyyteen. Yksilöllä on halutessaan vaikutusvaltaa yhteisössä, mutta se vaatii osallisuutta yhteisön toiminnassa ja asenteiden esiin tuomisessa. (Helmiö 2010, 112–114.)

Myös Vapalahden (2005, 149–152) pro gradun tulokset vahvistavat osallistavien menetelmien merkityksestä ja valottavat myös niiden jatkuvista kehittämistarpeista. Kiihlakoski (2007, 8, 10) painottaa, ettei osallisuuden tukemiseen edes tarvita erityisiä ponnisteluja. Toimintamallien sekä ajattelutapojen muutoksilla voidaan tehdä jo paljon ja niihin ei välttämättä edes tarvita kovin suurta budjetointia.

Nuorten tekemät konkreettiset tuotokset, joita osallisuuteen pyrkivän toiminnan avulla saavutetaan vahvistavat tunnetta osallisuuden kokemuksesta. Nuoret arvostavat oman toteutuksensa näkyvyyttä, toteutuksia ”joissa on nuorten käden jälki”. Toisaalta konkreettiset tuotokset osallisuuden tunteen toteutumisessa eivät ole välttämättömyys, vaan toiminnan aikana koetut elämykset. Elämykset jo itsessään ovat nuorille merkityksellisiä. Eräiksi osallisuuden laadukkuuden mittareiksi valottuvatkin juuri nuorten tarpeisiin nojautuva toiminta, kuin myös nuorten tuotosten ainutlaatuisuuden ja arvokkuuden näkeminen, sekä nuorten osallisuuden kokemusten toteutuminen. (Gretschel 2002, 179, 181.)

Työn tavoitteenasettelun kannalta on huomioitava erilaisia seikkoja, jotka vaikuttavat oikean päihdekasvatusmenetelmän valintaan. Valintaan vaikuttavat kohderyhmän suuruus, heidän ikänsä, heidän yksilöllinen kokemusmaailmansa sekä heidän yksilöllinen kehitystasensa. Olennaista menetelmän valinnassa on lähestyä ennaltaehkäisevästä näkökulmasta sekä kohderyhmän tarpeet huomioiden. (Pylkkänen ym. 2009, 15.)

2.2.2 Roolit, toimijuus, dialogisuus ja tasavertaisuus

Ryhmässä jäsenet ottavat tai saavat erilaisia rooleja. Roolit vaikuttavat ryhmän työskentelyyn. Roolit voivat tukea ryhmän työskentelyä, mutta myös häiritä sitä. Työskentelyä edistäviä ja ylläpitäviä rooleja ovat muun muassa asiantuntija ja aloitteentekijä, sekä rohkaisija ja jännityksen laukaisija. Häiritseviä rooleja ovat vetäytyjä ja huomion tavoittelija. Roolit ovat persoonan eli minän näkyvä muoto, ja erilaisia persoonia tarvitaan eri vuorovaikutustilanteissa. Erilaiset persoonat tuovat toimintaan rikkautta. (Vilén ym. 2008, 78, 280.) Maunun (2012, 160) mukaan ehkäisevän päihdetyöntekijän rooleja ovat kasvattaja, mutta tarvittaessa hän voi myös laajentaa kasvattajan rooliaan saarnaajan ja julistajan kautta. Luonteva ja mielekäs rooli parantaa ehkäisevän päihdetyön laatua ja palkitsevuutta.

Toimijuuden käsitteeseen liitetään usein käsitteitä aktiivisuus, osallisuus, vaikutus- ja valinnanmahdollisuus sekä vapaaehtoisuus valita itse toimintatapoja. Toimijuus synnyttää pystyvyyden tunnetta ja sitoutumista, tunnetta siitä, että omiin asioihin voi ja kannattaa yrittää vaikuttaa. Toimijuutta on myös uuden luominen ja tapahtumien järjestäminen sekä vastuullisuus. (Kumpulainen ym. 2010, 23, 25.) Osallistuminen ja yhteisöllisyys vahvistavat toimijuutta. Menetelmiä tähän ovat muun muassa osallistumismahdollisuuksien kehittäminen, yhteisöjen vahvistaminen ja toiminnassa saatujen kokemusten yhteinen dialoginen reflektointi. (Nivala 2008, 316.)

Dialogi on vuoropuhelua, ajatusten vaihtoa ja yhteistä tiedonvirtaa. Se on myös yhdessä oppimista. Dialogisuudessa toinen osapuoli osaa olla tietämätön ja voi luottaa toisen osapuolen asiantuntijuuteen. Dialogisuudessa korostuu tasa-arvoisuus, jolloin kumpikaan osapuoli ei ole valtasuhteessa toiseensa. (Vilén 2008, 86–87.) Osallisuutta ja siihen pyrkimistä tulisikin tarkastella myös vuorovaikutuksellisenä tilanteena. Vuorovaikutus on yhdessä toimimista, molemminpuolista oppimista sekä molempien osapuolien voimaantumista ja valtautumista. (Gretschel 2002, 181.) Vastavuoroinen toiminta lujittaa nuoren tunnetta ja kokemusta joukkoon kuulumisesta. Osallisuuden kokemuksen toteutumisessa joukkoon kuulumisen tunne ja kokemus siitä ovat eräitä olennaisia osatekijöitä, joiden kautta nuori mahdollisesti voisi päästä kokemaan osallisuuden myös tunteena. (Lasten osallisuus 2013.)

Vapalahti painottaa pro gradu tutkielmassaan dialogisen vuorovaikutuksen merkitystä ja siihen panostamisen tärkeydestä (Vapalahti 2005, 149–150). Vuorovaikutusta voidaan korostaa ryhmätöiden muodossa toteutettavien päihdekasvatusmenetelmien käytöllä. Ryhmätyöskentelyn riski on, että päihdekasvatus jää vain yleisen ehkäisyn tasolle. Silloin riskiryhmään kuuluvien nuorten yksilölliset tarpeet jäävät huomioimatta. Heille yleisesti annettu päihdetietous voi olla äärimmäisen tylsää. Tällöin riskiryhmään kuuluvien nuorten päihteiden käyttö on vaarassa jopa lisääntyä. (Pylkkänen ym. 2009, 16–17; Päihdevalistusta vai päihdekasvatusta, 2011.) Myös Vapalahti kiinnitti huomiota eri persoonallisuuksien huomioimisen alkoholikasvatuksessa olevan vaikeaa toteuttaessaan draaman avulla alkoholikasvatusta kahdeksaluokkalaisten nuorten parissa (Vapalahti 2005, 156–157).

2.2.3 Osallistava oppiminen

Ehkäisevä työ ei mene koskaan hukkaan, kun menetelmät valitaan oikein. Yleisen ehkäisyn tavoitteita ei ole välttämätön määrittellä ja asettaa ainoastaan riskiryhmiin kuuluvien nuorten tarpeiden mukaisesti. (Pylkkänen ym. 2009, 16–17.) Pylkkänen ym. (2009, 16–17) mukaan riskiryhmään kuuluvien nuorten tarpeet voivat jäädä huomioimatta ryhmätyöskentelyn aikana. Ryhmätyöskentelymenetelmällä toteutetussa päihdekasvatuksessa etuina ovat kuitenkin ”tiedon tarjoaminen päihteistä ja niiden vaikutuksesta, elämäntaitoja ja arvoja käsittelevä keskustelu, kieltäytymisen ja sosiaalisen sietokyvyn opetteleminen, päihteettömien toimintatapojen esille nostaminen ja vertaiskasvatuksen ja vertaistuen hyväksikäyttö”. (Päihdevalistusta vai päihdekasvatusta 2011.)

Taitavasti toteutettu toiminta on inspiroivaa ja herättelee ajattelemaan. Toiminnassa on painotettava toimijuutta sekä aloitteellisuutta. Antamalla osallistumismahdollisuudet toimintaan sekä keskusteluun, saa nuori mahdollisuuden osallistua yksilöllisesti ja yhdessä merkitysten luomiseen, jolloin hän voi kehittyä entistä paremmaksi asiantuntijaksi. Myös itsenäinen tutustuminen itseään kiinnostaviin tietolähteisiin, rikastuttaa suhdetta etsittyyn ja saatuun tietoon. Nuoria on kuitenkin syytä opettaa saadun tiedon kriittiseen ajatteluun ja vertailuun, sen sijaan, että he omaksuisivat tiedon juuri sellaisena kuin se on hänelle esitetty tai tuotu. Tiedon kriittinen vertailu auttaa havaitsemaan saatujen tietojen ristiriitaisuutta. (Kumpulainen ym. 2010, 50–52.)

Nuoret kokivat Vapalahden (2005) fiktiivisen tarinan ympärille rakennetussa alkoholikasvatustoiminnassa, että alkoholikasvatus on mielenkiintoista, jännittävää, kiehtovaa sekä ajattelua aktivoivaa, ja kuitenkin sillä on myös oppimiseen tähtäävä vaikutus (Vapalahti 2005, 120–127). Vapalahden (2005, 149–152, 156–157) kahdeksaluokkalaisille toteutettu osallistava ja toiminnallinen alkoholikasvatus lisäsi nuorten ymmärrystä alkoholista, päihteidenkäytön seurauksista ja haitoista sekä myös negatiivisuus alkoholia kohtaan lisääntyi. Tutkimuksen tulokset puoltavat osallistavien menetelmien käyttöä. Samaa mieltä on myös Soikkeli ym. (2011, 8), uudenlaiset näkökulmat ja menetelmät ehkäisevään päihdetyöhön ovat tarpeen. Myös Pylkkänen ym. (2009, 11) vahvistavat nuoren osallisena olemisen ehkäisevässä päihdetyössä olevan tärkeää. Nuoren itsenäiset ratkaisut heidän oman elämänsä kannalta ovat erityisen merkityksel-

lisiä. Omat tietoiset valinnat ja ratkaisut sitouttavat nuorta noudattamaan sääntöjä ja ohjeita.

3 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikuttivat kokemukseni päihde- sekä lastensuojelutyöstä. Alkoholin käyttö päihderiippuvaisella alkaa varsin nuorena, ja lastensuojelun piirissä olevan nuoren elämässä alkoholi näyttäytyy monin eri tavoin. Näistä syistä koen, että ehkäisevä päihdetyön kohdentaminen nuoriin on erityisen arvokasta. Maailman muuttuessa työ on jatkuvien kehityspaineiden alla. Tästä syystä koen uusien työmenetelmien kehittämistä ja käyttöönottoa erityisen tärkeänä.

Ehkäisevään päihdetyöhön kuuluu osana päihdekasvatus, joka Kylmäkosken ym. (2010, 8–10) mukaan tulisi yhä enemmän olla nuoria osallistavaa. Osallistumisen ja osallisuuden kautta nuori saa tietoja ja taitoja, jolloin turvataan valmiuksia hänen kehittymiseen ja itsestään huolehtimiseen (Nivala 2008, 169–171). Pylkkäsen ym. (2009, 16–17) mukaan eräitä päihdekasvatuksen tavoitteita ovat yleinen ehkäisy kuin myös sosiaalinen vahvistaminen. Silloin alkoholin haittoja, riskejä ja seurauksia voidaan pohtia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia asioita tarkastelemalla. Tärkeää on kunnioittaa nuorten kokemusmaailmaa ja mahdollistaa heidän osallisuuden toteutuminen.

Vertaisohjaajuuden ideologiaa voidaan katsoa nuorten osallisuutta tukevaksi toiminnaksi. Vertaisohjaajuus on nuorilta nuorille suunnattua toiminnan ohjausta. Nuoret etsivät ja jakavat omaa tietoansa toisilleen. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa yhdessä tekemällä, harjoittelemalla ja arvioimalla. Aikuinen voi olla mukana toiminnassa, kun hän pysyttelee ”taka-alalla”. (Järvinen & Nieminen 2014, 3; Maunu 2012, 35–40.)

Tämän opinnäytetyön toiminnallisen alkoholikasvatuksen lopputuotoksena syntyi nuorten suunnittelema alkoholivastainen juliste. Gretschel (2002, 179–181) toteaa, toiminnan aikaisten elämysten ja toiminnan aikaisten tuotosten syntyminen olevan nuorelle merkityksellisiä.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö, jossa halutaan toteuttaa osallistava toimintamalli kohderyhmälähtöisesti. Toiminnallisesta kehittämistyöstä huolimatta opinnäytteessä on myös laadullisen tutkimuksen piirteitä (Vilka & Airaksinen 2003, 57). Tässä opinnäytetyössä syntyy toiminnallisena osuutena nuoria osallistava alkoholikasvatus ja toiminnan ohessa valmistuu alkoholivastainen juliste.

Toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen liittyivät perehtyminen taustateoriaan ja toiminnan kytkeminen teoriaan. Teoriasta erityisesti ehkäisevän päihdetyön tavoitteet, päihdekasvatuksen yleisen ehkäisyn ja sosiaalisen vahvistamisen merkitys olivat tukemassa toimintaan liittyvien työmenetelmien valintaa. Osallisuuden käsite oli myös merkityksellinen, kyseessä oli kuitenkin osallistava alkoholikasvatusmenetelmä.

Opinnäytetyöni teoriaosuuden on tarkoitus avata ehkäisevää päihdetyötä tekeviä osallisuuden, päihdekasvatuksen ja ehkäisevän päihdetyön kytkeytymisestä toisiinsa. Teoriaosuuden ajatellaan avaavan tämän alkoholikasvatusmenetelmän ajatusta syvällisemmin ehkäisevää päihdetyötä tekeville henkilöille.

Opinnäytetyön tutkimuksellisen otteen vuoksi haluttiin toiminnan aikana tarkastella nuorten osallisuuden kokemusta. Lisäksi haluttiin tietää lisääntyikö nuorten alkoholitietous ja miten toimintaa voitaisiin tulevaisuudessa kehittää.

Tutkimustehtäviksi asetettiin:

- Toteutuiko nuorten osallisuus alkoholikasvatustoiminnan aikana?
- Lisäikö menetelmä nuorten alkoholitietoutta?
- Mitä kehitysehdotuksia tulokset toivat?

Tulosten avulla halutaan herätellä lukijoita ja ehkäisevän päihdetyön tekijöitä siitä, mihin toiminnassa voitaisiin kiinnittää huomiota, jotta osallisuus toteutuisi ja miten alkoholitietoutta voitaisiin edistää ja minkälaisiin ympäristöihin toimintaa voitaisiin järjestää. Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa vinkkejä kuinka nuorten kanssa voi toteuttaa ehkäisevää päihdekasvatusta osallistavan alkoholikasvatusmenetelmän avulla.

4 ARVIOINNISSA KÄYTETYT MENETELMÄT, ARVIOINTIAINEISTO JA ANALYYSI

4.1 Toiminnallinen kehittämistyö

Tämä opinnäytetyö on laadullinen (kvalitatiivinen), toiminnallinen kehittämistyö. Kehittämisenä tähdätään toimintatavan tai tapojen muutokseen sekä myös kehittämiseen. Kehittäväille toiminnalle asetetaan eräänlaisia tavoitteita. On kuitenkin huomioitava, asetetaanko kehittämisen tavoite ulkoapäin, vai onko kohderyhmän jäsenillä mahdollisuus itse olla mukana niitä määrittelemässä. Toimijalähtöisesti etenevässä kehittämisessä tavoitteita ei voida ennalta määrittellä, vaan ne muotoutuvat pikku hiljaa prosessin edetessä. (Toikko & Rantanen, 2009, 14–15.) Kehittämistoiminnalla pyritään samanaikaisesti sekä toiminnallisiin että rakenteellisiin uudistuksiin. Uusia ideoita keksitään ja kokeillaan, joita onnistuessaan pyritään omimaan ja juurruttamaan käytäntöön sekä levittämään myös muiden toimijoiden ja toimialojen hyödynnettäväksi. (Toikko & Rantanen, 2009, 16.)

Toiminnallisen työn tavoitteena on vastata kohderyhmän tarpeisiin, ideoihin sekä toteuttaa toiminta niitä ajatellen (Vilka & Airaksinen 2003, 63). Toikko & Rantanen (2009) sanovat kehittämistoiminnan olevan erityisesti sosiaalista kanssakäymistä. Osallistuminen sekä vuorovaikutus (dialoginen vuorovaikutus) ovat edellytyksiä, jotta kehittävä toiminta toteutuu. Dialogisessa vuorovaikutuksessa eri osapuolet yhdessä pohtivat, mihin toiminnalla tähdätään ja millä toimintatavoilla siihen edetään. Kehittämistoiminnassa osallisuus on tätä päivää. Osallistuminen ja osallistaminen toimintaan ovat osallisuuden toteutumisen kannalta tärkeitä. Osallistavassa toiminnassa on tärkeää, että toiminta etenee osallistujien ehdoilla heidän asettamiaan tavoitteitaan kohti. Osallistavaa on ohjata osallistujaa ja antaa työkaluja, jotta osallistuminen mahdollistuu. ”Osallistaminen on mahdollisuuksien tarjoamista, kun taas osallistuminen on mahdollisuuksien hyödyntämistä.” (Toikko & Rantanen 2009, 89–90.)

Kehittämistoiminnassa toiminnan kehittäjät osallistuvat toimintaan, ja osallistuva kohderyhmä osallistuu toiminnan kehittämiseen. Kehittäjä voi toimia eräänlaisena fasilisaattorina, eli pyrkiä kannustamaan osallistujia osallistumaan itsenäisesti kehittävään muutostyöhön. Tutkimuksellisessa lähestymistavassa (eräs tapa) kehittäjän ja osallistuvien välinen yhteistyö on merkityksellinen. Kehittämistoiminnassa dialoginen

vuorovaikutus molemminpuolisen oppimisen sekä toimeliaan osallistumisen näkökulmasta korostuvat. Dialogisuus kehittämistoiminnassa, jossa vastavuoroisuus ja tasavertaisuus pätevät, sitouttavat osallistujaa toimintaan. (Toikko & Rantanen 2009, 90–93.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on luoda osallistavaa menetelmää alkoholikasvatus-toimintaan. Nuorten osallisuuden kokemuksen tarkastelun ja siitä ilmi tulleilla tuloksilla pyritään kehittämään nuorten parissa toteutettavaa alkoholikasvatusta suuntaan, jossa osallisuus konkretisoituu. Opinnäytetyössä alkoholikasvatustoiminnan lopputuloksena syntynyt konkreettinen tuotos lainaten Gretschelin sanoja ”joissa on nuorten käden jälki” tukevat osaltaan osallisuuden kokemuksen ja sen toteutumisen tunnetta.

4.2 Toiminnan arvioinnissa käytetyt menetelmät

Opinnäytetyön toiminnan arvioinnissa käytettiin nuorten itsearviointimenetelmiä. Nuoria oli arvioimassa vaihdellen yhteensä 13–17 nuorta. Itsearviointi suoritettiin toiminnallisten osuuksien jälkeen, kaikkina kertoina. Itsearvioinnin lisäksi arviointia suoritettiin ilman osallistumista tapahtuvan havainnoinnin avulla. Tämän havainnoinnin suorittivat paikalla olleet opinnäytetyön tilaaja (päihdetyön ohjaaja) sekä koulun opettaja. Lisäksi osallistuvan havainnoinnin suoritti tämän opinnäytetyön tekijä, joka toimi alkoholikasvatustoiminnassa toiminnan ohjaajana.

4.2.1 Itsearviointi

Arvioinnissa on tärkeää pohtia, mikä on arvioinnin tavoite, miksi sitä tehdään ja ketkä siitä erityisesti hyötyvät. Kehittämistyössä itsearviointi ja osallistava seuranta ovat merkityksellisiä. Arvioinnin avulla saadaan uutta ja relevanttia tietoa toiminnasta. Arvioinnin avulla voidaan seurata sekä suunnata toiminnan kulkua kohti tavoitteita. Nuorten kehittämishankkeissa arvioinnissa voidaan hyödyntää erilaisia osallistavia ja toimintoja tukevia menetelmiä. (Horelli & Sotkasiira 2003, 2, 4, 7.)

Itsearviointi on oman toiminnan arviointia. Ulkopuolisesta arvioinnista se poikkeaa siten, että arvioinnin suorittaa se osallistuja kenen toimintaa arviointi koskee. Itsearviointi on nuorta itseään ajatellen hyväksi. Se on vaativaa, mutta parhaimmillaan se vahvistaa nuoren minäkäsitystä, jolloin nuori voi kokea olevansa hyvä ja oppivainen,

sekä kuuluvansa yhteisön jäseneksi. Itsearviointi edistää lisäksi nuoren itsearvostuksen ja itseluottamuksen syntyä. (Ihme 2009, 97–98.) Osallistavien menetelmien ja toimintojen avulla saadaan myös toiminnan arviointiin hyödyllistä tietoa. Osallistavien arviointimenetelmien tukena on kuitenkin hyvä käyttää tukena haastattelua, mutta myös havainnointia. (Horelli & Sotkasiira 2007, 7.)

Tässä opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa nuoret arvioivat omaa osallisuuden toteutumistaan sekä omaa osallistumistaan ja toimintaansa yksilöllisesti. Menetelminä arvioinnissa olivat osallistavien toiminnallisten menetelmien käyttö, kuten osallisuusjana, värikoodimenetelmä, tikkataulu, mielipidenurkka ja nuorille suunnatut arviointilomakkeet (liite 3 ja 4). Arviointia suoritettiin jokaisen toimintakerran jälkeen.

Itsearvioinnista ja sen myötä tulleista tuloksista oletetaan hyötyvän niin nuoret (osallisuuden kokemus, itsearvostus, voimaantuminen) kuin opinnäytetyön tilaaja ja muut toimijat sekä toimialat (uusi osallistava menetelmä, osallisuuden merkitys toiminnassa) sekä myös opinnäytetyön tekijä (oman ammatillisuuden kasvu).

4.2.2 Havainnointi

Havainnoinnin avulla saadaan selville, mitä toiminnassa varsinaisesti tapahtuu. Sen avulla saadaan välitöntä tietoa niin yksilön kuin ryhmän toiminnasta ja käyttäytymisestä luontaisissa ympäristöissään. (Hirsjärvi ym. 2004, 201–202.) Havainnoinnin avulla voidaan saada tutkittavista selville sellaisia käyttäytymisen muotoja, joita he eivät muuten haluaisi kertoa. Erityisen hyvin observointi soveltuu vuorovaikutuksen havainnointiin. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 18.)

Havainnointi voidaan jaotella havainnointiin ilman osallistumista, osallistuvaan havainnointiin, osallistavaan havainnointiin ja piilohavainnointiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 81) Tässä opinnäytteessä käytettiin havainnointia ilman osallistumista ja osallistuvaa havainnointia.

Ilman osallistumista tapahtuva havainnointi

Osallistuvan havainnoinnin ja ilman osallistumista tapahtuvan havainnoinnin raja ei ole selkeästi eroteltavissa. Ilman osallistumista tapahtuvassa havainnoinnissa, havainnoitsija on läsnä toiminnassa, mutta ei osallistu toimintaan. Vuorovaikutus kohderyh-

män kanssa ei tiedonsaannin kannalta ole oleellinen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 84–85; Tuomi & Sarajärvi 2009, 82.)

Tässä opinnäytetyössä ilman osallistumista tapahtuvan havainnoinnin suorittivat niin opinnäytetyön tilaaja (päihdetyön ohjaaja) kuin koulun opettajat, jotka vaihtuivat johdettujen koulun lukujärjestyksestä/opetussuunnitelmasta. Havainnoinnissa käytettiin tukena osallisuuden portaikkoa sekä arviointilomakkeita (liite 5 ja 6).

Osallistuva havainnointi

Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoitsija on toimijana aktiivisempi tutkittavana olevan kohteen kanssa. Sosiaaliset vuorovaikutustilanteet ovat olennaisia tiedon sekä myös tiedon hankinnan saannin kannalta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 84–85; Tuomi & Sarajärvi 2009, 82.)

Osallistuvan havainnoinnin tässä opinnäytetyössä suoritti opinnäytetyön tekijä, joka toimi samalla toiminnan ohjaajana. Tämä havainnointi oli lähinnä yleistä toiminnan havainnointia, jonka avulla pyrittiin vaikuttamaan muuttuviin tekijöihin ja muuttaa toimintasuunnitelmaa tarvittaessa osallistavammaksi ja mielekkäämmäksi nuorten näkökulmasta.

4.3 Arviointiaineisto ja analyysi

Arviointiaineistoa kerättiin nuorten itsearviointin sekä ilman osallistumista tapahtuvan ja osallistuvan havainnoinnin avulla. Lopullinen aineisto koostui nuorten oman toiminnan ja osallistumisensa sekä osallisuutensa arvioinneista. Itsearviointimenetelminä käytettiin tikkataulua, osallisuusjanaa, värikoodiäänestystä, mielipidenurkkaa sekä arviointi- ja palautekyselyitä (liite 3 ja 4). Itsearviointin avulla kerättyä aineistoa saatiin 13–17 nuorelta, jokaisen toiminnan jälkeen. Arviointiaineistoa otettiin lisäksi nuorten tekemistä ryhmätöistä (vaikuttavin juliste- tehtävästä, galleriakävelymenetelmästä, oman tunnon kujasta, ja muista tiedonetsintätehtävistä). Tähän osallistui paikalla olleista nuorista yhteensä 13–17 nuorta.

Havainnoinnin aineisto koostui havainnoinnin tukena käytettävistä arviointilomakkeista sekä osallisuuden tikkaista. Arviointia suorittivat jokaisen kerran jälkeen opetta-

ja sekä opinnäytetyön tilaaja. Toiminnan ohjaaja eli opinnäytetyön tekijä arvioi toimintaa painottuen nuorten osallistumiseen toiminnassa ja osallistumisen mielekkyyteen.

Toiminnan kaikille kerroille ei nuorista muiden syiden vuoksi osallistuneet kaikki ja arvioinneissa nuorista osa ympäröi vaihtoehtoista useamman kuin yhden kohdan tai vaihtoehtoisesti jättivät ympäröimättä. Tämä vaikuttaa tuloksissa siten, että välillä näyttää nuoria olleen toiminnassa enemmän tai vähemmän kuin 17.

Saatu aineisto analysoitiin teemoitellen. Teemat; osallisuus, roolit, toimijuus, tasavertaisuus, dialogisuus sekä osallistava oppiminen, kytkeytyvät taustateorian toimineen osallisuuden käsitteeseen. Teemat nousivat havainnoinnin apuna käytettävästä arviointilomakkeesta (liite 5).

5 ALKOHOLIKASVATUSTOIMINTA

5.1 Toiminnan toteutus ja tavoitteet

Tämä opinnäytetyö keskittyy nuorten parissa toteutettuun alkoholikasvatukseen. Toiminnan tavoitteena olivat päihdekasvatuksen mukaiset yleinen ehkäisy ja sosiaalinen vahvistaminen. Nuorten kokemusmaailmaa sekä heidän tietojaan ja taitojaan hyödynnettiin mahdollisimman kokonaisvaltaisesti toteutuksen aikana, jotta nuorten osallisuuden kokemus voisi toteutua.

Nuorille tarjottiin toiminnassa erilaisia osallistavia työmenetelmiä, kuten itsenäisiä ja ryhmässä toteutettuja tiedonetsintä- ja tiedonjakotehtäviä. Toiminnan aikaiset tehtävät tähtäsivät muun muassa nuorten sosiaalisen kanssakäymisen vahvistamiseen, asenteellisiin muutoksiin päihteistä ja uusien alkoholittomien vapaa-ajan toimintojen kehittämiseen. Kerrat tähtäsivät lisäksi toiminnan lopputuotoksen tekoon, joka oli alkoholiin liittyvän julisteen valmistaminen. Nuoret suunnittelivat ja toteuttivat lopputuotoksena alkoholivastaisen julisteen, jonka tämän opinnäytetyön tekijä toimiessaan alkoholikasvatuksen ohjaajana viimeisteli painokuntoon.

Tässä opinnäytetyössä kohderyhmänä oli 17 henkilöstä koostuva kahdeksatta luokkaa käyvä oppilasryhmä. Toimintaa ohjasi opinnäytetyön tekijä. Toiminnan aikana läsnä olivat myös havainnoimassa olleet opinnäytetyön tilaaja (päihdetyön ohjaaja) sekä koulun opettajat.

Toiminnan toteuttamiseen kouluympäristössä haettiin toimintaan lupa (liite 1) koulun organisaatiolta, koulun rehtorin allekirjoittamana. Lisäksi lupa (liite 2) tarvittiin kohderyhmän alaikäisyydestä johtuen heidän vanhemmiltaan.

Alkoholikasvatus koostui seitsemästä eri toimintakerrasta. Toiminta aloitettiin alkuinformaatiosta, jossa nuorille kerrottiin toiminnan ideasta. Varsinaiseen alkoholikasvatukseen keskittyviä osuuksia toiminnassa oli viisi ja lopuksi toiminta päätettiin loppuyhteenvetoon. Toimintakerrat toteutettiin kouluympäristössä oppituntien aikana. Alkoholikasvatukseen keskittyvien osuuksien kestot vaihtelivat yhdestä 45 minuutin oppitunnista kahteen 2 x 45 minuutin oppituntiin. Näitä osuuksia oli lopulta 9 x 45 minuuttia. Alkuinformaatioon ja loppukoosteeseen ajallisesti käytettiin 30 minuuttia.

Ensikohtaamisessa eli alkuinformaatiossa nuorille määriteltiin osallisuuden käsite. Heille painotettiin heidän osallistumisensa merkitys toiminnassa, minkälainen painoarvo ja merkitys heidän mielipiteillään, osallistumisellaan sekä vaikuttamisellaan on sekä heille itselleen että muille nuorille. Osallistuminen oli nuorille vapaaehtoista. Vapaaehtoisuuden koettiin tukevan nuorten sitoutumista toimintaan.

Nuorten vaikutusmahdollisuutta toimintaan haluttiin antaa heti alkuinformaatiossa. Heille annettiin mahdollisuus vaikuttaa jo valmiiksi laadittuun toimintasuunnitelmaan (liite 3). Toimintasuunnitelman oli etukäteen laatinut opinnäytetyön tekijä, joka alkoholikasvatuksessa oli ohjaajana. Nuoret hyväksyivät suunnitelman yksimielisesti. Heille kerrottiin lisäksi tutkimuksen kohteena olosta, heidän osallistumisensa ja osallisuutensa havainnoinnista ja arvioinnista. Havainnoinnin ja arviointien tulosten myötä varauduttiin toiminnan toteutuksen kannalta mahdollisiin muutoksiin. Arviointien ja havainnointien tuloksiin oli tarkoitus tarvittaessa reagoida välittömästi ja muuttaa toimintasuunnitelmaa suuntaan, jossa osallisuus konkretisoituisi. Nuoret hyväksyivät ja halusivat sitoutua toimintaan yksimielisesti.

Työskentely alkoholikasvatuksessa oli pääosin ryhmätyötä. Ryhmiä oli neljä, yksi viiden hengen ja kolme neljän hengen ryhmää. Ryhmiin jakauduttiin satunnaisesti. Nuoret työskentelivät samoissa ryhmissä koko toiminnan ajan. Nuorten ryhmädynamiikkaa tarkkailtiin jatkuvasti ja mahdollisiin epäkohtiin puututtiin. Esimerkiksi nuorten suoritusta, ilmeitä ja eleitä tulkitsemalla puututtiin epäkohtiin, joissa näyttäytyi, ettei ryhmässä työskentely onnistunut tai tuntunut välttämättä mielekkäältä. Nuorille annettiin mahdollisuuksia halutessaan vaihtaa ryhmää. Tähän ei kuitenkaan kukaan missään toiminnan vaiheessa lähtenyt.

Alkukartoituksena selvitettiin nuorten aikaisemmat osallisuuden kokemukset päihdekasvatuksesta. Tässä puhutaan päihdekasvatuksesta, koska nuorille suunnatut päihdekasvatukset käsittävät usein alkoholin lisäksi myös muita päihteitä. Tämän opinnäytetyön alkoholikasvatus keskittyi päihteistä vain alkoholiin. Menetelmänä aikaisempien kokemusten selvittämiseen käytettiin osallisuusjanaa (liite 4). Nuoret asettuivat janan siihen päähän, jossa kokivat, etteivät aikaisemmin olleet lainkaan saaneet olla suunnittelemassa ja toteuttamassa päihdekasvatusta. Tähän haluttiin aikaansaada muutosta tällä nuorten itsensä kokemaan osallisuuden kokemukseen tavoittelevalla alkoholikasvatustoiminnalla. Nuorista useat kuvasivat aikaisempia osattomuuden kokemuksiaan aikaisemmista päihdekasvatuksistaan siten, ettei heille ei ole annettu mahdollisuutta osallistua, eivätkä he ylipäätään ole saaneet mahdollisuutta vaikuttaa toiminnan sisältöön. Lisäksi muutama nuori totesi, että olisi ollut kivaa, jos olisi saanut vaikuttaa ja osallistua.

Tämän alkoholikasvatuksen päätarkoituksena oli saada nuoret osallistumaan ja vaikuttamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti toiminnassa. Tämän tarkoitus oli aikaansaada nuorille kokemus ja tunne omasta henkilökohtaisesta osallisuudestaan. Nuorten omaa osallistumisensa ja vaikuttamisensa merkitystä haluttiin korostaa myös siten, että nuoret saisivat oman ”äänensä” ja kädenjälkensä näkyväksi. Nuoret suunnitella ja toteuttaa heidän omista näkemyksistään ja ajatuksistaan kumpuavan alkoholiin liittyvän julisteen.

5.2 Toimintakertojen sisältö ja toteutus

Toiminnan lopputuotoksena oli syntymässä juliste. Kaikki kerrat olivat pohjatyötä julisteen toteuttamiseen. Toiminta pyrki osallistamaan nuoret tavoitteelliseen toimin-

taan. Nuorten kannustamisella toimintaan pyrittiin nuorten itsensä kokemaan osallisuuden kokemuksen ja tunteen toteutumiseen.

Toimintakerralla 1 (liite 3), nuoria heräteltiin pohtimaan, minkälaiset julisteet tehoavat heihin ja heidän ajatusmaailmaansa. Toimintakertaa varten nuorille oli annettu tehtävä tuoda heitä puhuttava alkoholivastainen mukanaan. Julisteita tuli nuorilta yhteensä kaksi. Ne olivat heidän omia tuotoksiaan. Toiminnan ohjaaja oli ottanut mukaan parikymmentä julistetta. Nuorten tehtävänä oli valita heidän mielestään tehokkain, puhuttavin ja paras juliste. Ylivoimaisesti kaikista esille laitetuista julisteista äänet vei keltaisella pohjalla oleva A2 kokoinen juliste. Julisteessa oli selkeät, isot kuvat ja vähän tekstiä. Nuoret kommentoivat julistetta seuraavasti:

”Yksinkertainen ja selkeä”, ”Hyvät kuvat ja värit”, ”Kertoo selvästi mitä tapahtuu jos käyttää alkoholia”, ”True”.

Toimintakerran 1 lopuksi nuorille annettiin ryhmätehtävä, jossa jaettiin kullekin ryhmälle tiedonetsinnän vastuualueensa. Vastuualueita olivat: alkoholin käytön vaikutukset ihmissuhteisiin & seksuaalisuuteen, alkoholin käytön vaikutukset talouteen & raha-asioihin sekä alkoholin käytön vaikutukset terveyteen ja mitä on alkoholiriippuvuus. Ryhmätehtävä oli tarkoitus suorittaa vapaa-ajalla toimintakertaa 2 (liite 3) varten. Toimintakerta päätettiin nuorten itsearviointiin. Menetelmänä oli värikoodiäänesitys (liite 4). Arvioinnilla haluttiin tietää nuoren kokema osallistumismahdollisuus toiminnassa.

Toimintakerralle 2 (liite 3) tultaessa oli nuorilla mukanaan vastuualueisiinsa liittyvää tietoa niukasti. Toiminnan ohjaaja oli varautunut mahdolliseen ryhmätyön tuomaan hankaluuteen. Hän varautui tuomalla teemoihin liittyviä teoksia, oppaita ja esitteitä tullessaan. Näin nuoret pääsivät toteuttamaan tiedonetsintää liittyen teemoihin: alkoholin käytön vaikutukset ihmissuhteisiin & seksuaalisuuteen, alkoholin käytön vaikutukset talouteen & raha-asioihin sekä alkoholin käytön vaikutukset terveyteen ja mitä on alkoholiriippuvuus. Menetelmänä oli galleriakävely (liite 3 ja 4).

Tässä ryhmätyössä nuoret omissa ryhmissään saivat vapaasti koota kartonkipapereille sen vastuualueisiinsa liittyvän tiedon, jonka vertaisilleen halusivat jakaa. Lopuksi muut luokan nuoret täydensivät vapaasti ryhmätöiden annin omilla tiedoillaan, ajatuk-

sillaan, ja mielipiteillään. Lopuksi ryhmät vuorollaan esitelmöivät valmiin työn vertaistensa edessä.

Esitelmien aiheet olivat siis alkoholin käytön vaikutukset ihmissuhteisiin & seksuaalisuuteen, alkoholin käytön vaikutukset talouteen & raha-asioihin sekä alkoholin käytön vaikutukset terveyteen ja mitä on alkoholiriippuvuus. Ohjaaja esitelmien aikana täydensi ja lisäsi tietoutta pyrkien kuitenkin dialogiseen vuoropuheluun nuorten kanssa. Tämän toiminnan tarkoituksena oli tarkastella, mitä nuoret jo tietävät alkoholista ja mikä heille on vielä epäselvää. Toiminnan tarkoituksena oli myös pyrkiä vertaisohjauksen, vertausoppimisen sekä vertaistiedottamisen toteutumiseen antaen nuorten itse toteuttaa alkoholikasvatusta. Nuoret jakoivat aiheista seuraavanlaista tietoa toisilleen:

Ihmissuhteista & taloudesta esitelmöivät toivat ilmi: ”Välien hajoamisen”, ”Seksin kömpelyyden”, ”Kivesten/ pippelin/ munien surkastumisen”, ”Vahinkolaukauksien mahdollisuuden”, sekä ”Ei saa pesää lämpimässä”.

Talous & raha-asioista nuoret kertoivat esitelmässään: ”Rahan menevän alkoholiin, ”Ei pysty maksamaan laskuja, ”Talouden menevän sekaisin” ja ”Vararikkoon menon”.

Terveydestä esitelmän pitävät totesivat ”Ihon vanhenevan”, ”Kunnon heikkenevän, ”Ei saa pesää”, ”Kivekset pienenee” ja ”Tupakka ja kessu”.

Alkoholiriippuvuudesta esitelmän tekevät nuoret kokivat riippuvuuden seurauksia olevan: ”Rahan meno”, ”Ei saa töitä”, ”Huono käytös”, ”Koukkuun jääminen”, ”Koko ajan humalassa/ kännissä olo”, sekä ”Lapsen huostanotto ja sen kustannus”. Esitelmässä tuotiin esille myös väitteitä muutamien nuorten alkoholiongelmista.

Ryhmätöiden esittely vertaisilleen herätti erityisen paljon keskustelua, kysymyksiä sekä pohdintaa. Aiheita pohdittiin yhdessä koko luokan kesken. Nuoret pohtivat paljon alkoholin käyttöön liittyviä seurauksia sekä jakoivat omaa tietoaan avoimesti muille. He olivat myös kiinnostuneita aiheesta ja kysyivät paljon toiminnan ohjaajalta alkoholin käyttöön liittyviä vaikutuksia ja vaikeuksia. Tieto näytti olevan useille nuorille uutta ja hämmentävää. Tämän keskustelevan ja pohdiskelevan kerran jälkeen oli hyvä edetä varsinaisen toimintasuunnitelman mukaisesti. Vapaa-ajan tehtäväksi nuo-

rille annettiin ajatuksen tasolla pohtia omia ajatuksiaan, syitä ja merkityksiään siihen, miksi hän käyttäisi alkoholia tai miksi hän ei käyttäisi alkoholia.

Toimintakerta 2 päätettiin nuorten itsearviointiin, eli mielipidenurkkaan (liite 3 ja 4). Arvioinnilla haluttiin selvittää edelleen nuorten osallistumismahdollisuuksia toiminnassa. Toimintakerran 2 (liite 3) päätyttyä pöydiltä löytyi parin ryhmätyön raakaversio. Nuorilla näyttäisi olevan ” piilevää tietoa” liittyen alkoholin käyttöön ja käyttöön liittyviin seurauksiin. Esimerkiksi ihmissuhteista & seksuaalisuudesta pitävä ryhmä olivat kertoneet alkoholin vaikutuksesta seksuaalisuuteen seuraavasti: ”Seuran muuttuminen”, ”Päihtymyksen lisäävän seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumista”, ”Riitojen aikaansaaminen”, ”Selvinpään kivempi olo” ja siitä ”Ettei koeta itseään niin houkuttelevaksi”. Näitä ei kuitenkaan haluttu tuoda esiin muulle ryhmälle. Talous sekä raha-asioista esitelmöivä ryhmä raakaversiossaan olivat kirjoittaneet alkoholin vaikutuksista seuraavaa: ”Kännipäissä paikkojen hajottaminen (esim. isin bemmi tai mersu)” ja ”Jeesus ei tykkää”.

Toimintakertaa 3 (liite 3) varten nuoret olivat saaneet vapaa- ajan tehtäväksi pohtia omia ajatuksiaan, syitä ja merkityksiään siihen, miksi he itse käyttäisivät alkoholia tai miksi he eivät käyttäisi alkoholia. Tällä toimintakerralla menetelmänä oli oman tunnon kuja (liite 3 ja 4). Menetelmän avulla haluttiin tarkastella vaikuttavatko muiden mielipiteet, kommentit ja ajatukset omaan alkoholin käyttöön tai alkoholiin liittyviin asenteisiin.

Tarkastelu suoritettiin asettuen kuvitteelliselle oman tunnon kujalle. Luokan nuoret jaettiin satunnaisesti kahteen eri ryhmään. Huomioitavaa on, että nuorten mielipiteet tässä vaiheessa voivat olla kuvitteellisia!

Ryhmät saivat tehtäväksi yhdessä tai itsenäisesti miettiä ”iskulauseita”, joiden avulla voisivat kalastella toista nuorta tai toisia nuoria omalle puolelleen. Toisen ryhmän nuorten ”iskulauseet” tukivat alkoholiin liittyvää myönteistä ajattelutapaa. He pyrkivät kalastelemaan nuorta tai nuoria omalle alkoholin käyttöä kannustavalle puolelleen. Toisen ryhmän nuorten ”iskulauseet” tukivat taas alkoholiin liittyvää kielteistä ajattelutapaa. Heidän pyrkimyksensä oli kalastella nuorta tai nuoria omalle alkoholin käyttöä vastustavalle puolelleen.

Tämän jälkeen nuoret asettuivat kujalle. Kujan toiselle puolelle asettuivat alkoholin puolestapuhujat ja toiselle puolelle vastustajat. Kujalle asettumisen jälkeen jokainen nuori asteli kujan läpi, jolloin alkoholin puolestapuhujat, sekä toisella puolella olevat vastustajat yrittivät houkutellessa kujalla kulkevaa nuorta omalle puolelleen vaikuttaen hänen mielipiteisiinsä. Nuoria tämänkertaisessa toiminnassa oli yhteensä 13 nuorta. Heistä alkoholia vastustavalle puolelle asettui 10 nuorta ja puolesta puhuvalle puolelle 3 nuorta. Lopulta myös 3 puolesta puhuvalle puolelle asettuneet nuoret halusivat vaihtaa alkoholia ja sen käyttöä vastustavalle puolelle.

Toimintakerran 3 (liite 3) aikana tehtiin myös ryhmätehtävä. Nuorille tarjottiin seuraavanlaisia teemoja: yhdessäolo/ tekeminen päihteittä, hyvät kotibileet, hauskaa ilman alkoholia, kuinka puutun kaverin alkoholin käyttöön, mihin muuhun rahani käyttäisin, humala, kun juominen meni överiksi. Nuoret saivat valita ryhmälleen mielenkiintoisimman teeman tai vaihtoehtoisesti keksiä muun kuin listalla olevan teeman. Nuoret halusivat kuitenkin valita jo valmiiksi ehdotettuja teemoja. Valitut teemat olivat: hyvät kotibileet, mihin muuhun rahani käyttäisin, humala ja kun juominen meni överiksi.

Näihin teemoihin liittyen ryhmät etsivät lehdistä teemoja kuvastavia tai niihin liittyviä asioita, kuvia, sanoja ja merkityksiä sekä halutessaan saivat lisäksi myös piirtää ja kirjoittaa. Valmiista töistä nuoret nostivat esille seuraavia asioita:

Hyviin kotibileisiin nuoret liittäisivät: ”Hyvän musan”, ”Mujjii”, ”Motskarin”, ”Upean pomppufiiliksen” ja ”Kovat kundit juovat maitoa/ viinaa”.

Mihin muuhun rahani käyttäisin teeman pohjalta työskentelevä ryhmä toi esiin kuvia: ”Koruja”, ”Auto”, ”Rahaa”, ”Urheiluvaatteita”, ”Polkupyörä”, ”Kännyköitä”, ”Koira” ja ”Moottorikelkka”.

Humalasta ryhmätyön tekevä toi esiin sanoman, jossa sanottiin: ”Kun minulla on humala, tunnen olevani Jumala.”.

”Kännit eivät auta mitään, ainakaan jos juo liikaa” kirjoittivat ryhmä, jossa selvitettiin överiksi mennyttä juomista. Lisäksi työssä oli maininta ”Känäs ei voi kirjoittaa”.

Tämä toimintakerta 3 päätettiin tikkataulumenetelmällä (liite 3 ja 4) suoritettuun itsearviointiin. Arvioinnilla selvitettiin, kuinka nuoret kokivat päässeensä suunnittele-

maan ja toteuttamaan toimintaa, sekä kuinka heidän mielipiteitään ja ideoitaan oli huomioitu toteutuksessa.

Lopputuotoksen eli julisteen lopulliseen työstämiseen ryhdyttiin toiseksi viimeisellä toimintakerralla, toimintakerralla 4 (liite 3). Ryhmät työskentelivät yhdessä työpajoina. Ryhmävastuut jaettiin toimintakerralla 3, jotta nuoret saivat aikaa pohtia erilaisia ideoita julisteeseen. Vastuualueina ryhmille olivat taustateeman sekä tekstiaiheiden pohdinta. Aikaa ideointiin ja pohdintaan heillä oli yhteensä 4 viikkoa.

Julisteen työstö aloitettiin ryhmissä. Kaksi ryhmää työskenteli pohtien julisteen väri-tystä, jonka he kokisivat toimivana ja tehokkaana. Kaksi muuta ryhmää pohtivat vaikuttavaa tekstiä, sanomaa ja teemaa, joita julisteeseen voisi käyttää. Lopulta ideat ja ajatukset esiteltiin muille luokan nuorille herätelläkseen ideoita ja ajatuksia myös heissä. Tämän vaiheen jälkeen aloitettiin luonnostelu kooltaan A3 kokoiselle luonnostelupaperille. Nuorille annettiin mahdollisuus toteuttaa juliste halutessaan itsenäisesti. Nuoret halusivat kuitenkin yksimieleisesti valita lopullisen toteutuksen ryhmätyönä tehtäväksi.

Luonnosteluvaiheen jälkeen aloitettiin varsinainen toteutus. Piirros tehtiin A3 kokoiselle paperille. Julisteita työstettiin ryhminä käsin piirtämällä. Työstämisessä käytettiin puuvärejä, vahaliituja ja tussikyniä sekä myös omien piirrosten leikkaamista ja liimaamista.

Julisteen työstöä jatkettiin toimintakerralla 5 (liite 3). Julisteet oli tarkoitus saada valmiiksi tämän kerran aikana. Nuoret saivat kokoon viisi valmista julistetta. Yksi ryhmä toteutti yhteensä kaksi julistetta.

Alkuperäisestä ajatuksesta, jossa oli tarkoitus äänestää voittajajuliste, jouduttiin poikkeamaan. Kaikkien nuorten työstämistä loistavista julisteista löytyi jokaisesta jotain todella hyvää, hyvää väritystä, hyvää sanomaa ja hyviä piirroksia joita lopulliseen julisteeseen voitaisiin hyödyntää.

Kaikki luokan nuoret antoivat lopulta toiminnan ohjaajalle eli opinnäytetyön tekijälle vapaat kädet työstää juliste loppuun. Ehtona kuitenkin oli, että kaikkien julisteiden sisältöä käytettäisiin lopullisessa julisteessa. Toimintakertojen 4 ja 5 (liite 3) arviointi

suoritettiin nuorille annettavilla arviointi- ja palautelomakkeilla (liite 4). Arvioinneissa haluttiin tietää, miten nuoret olivat kokeneet osallistumisensa ja osallisuutensa alkoholikasvatuksen aikana ja mitä alkoholiin liittyvää tietoutta he olivat kokeneet saaneensa. Lisäksi haluttiin selvittää mitä, kehitysehdotuksia heillä olisi toiminnan suhteen.

Julisteen valmistuttua (viisi viikkoa viimeisestä toimintakerrasta), hyväksyttiin valmis juliste nuorilla. Juliste painettiin kokoon A2. Julisteen teossa hyödynnettiin jokaisen ryhmän teoksista jotakin ja arvostettiin nuorten mielipiteitä tehokkaasta julisteesta, joita olivat yksinkertaisuus, selkeys, hyvät värit, vähän tekstiä, mutta kuitenkin asiaa. Julisteen teossa käytettiin apuna visuaalista ammattilaista.

Valmiin julisteen nähdessään nuoret kertoivat, että olivat kovasti ja jännityksellä odottaneet minkälainen julisteesta tulisi. Juliste näytettiin heille paperiversiona, jotta se tuntuisi konkreettisemmalla ja kokonaisuus olisi selkeämmin hahmotettavissa. Tätä nuorten toteuttamaa julistetta tullaan markkinoimaan eteenpäin sekä hyödyntämään luennoilla ja teemapäivillä opinnäytetyön tilaajan toimesta. Tätä nuorille painotettiin.

Julisteen nähtyään nuorilta pyydettiin vielä kerran kirjallinen palaute (liite 4). Tarkoituksena oli selvittää heidän tuntemuksiaan toiminnan päätyttyä sekä siitä, miltä juliste heidän mielestään vaikuttaa. Lopuksi nuorten osallisuuden kokemuksia tästä alkoholikasvatustoiminnasta kokonaisuudessaan verrattiin aikaisempiin päihdekasvatuskokemuksiin. Menetelmänä oli osallisuusjana (liite 4).

6 TULOKSET

6.1 Roolit

Havainnoinnin mukaan ryhmien toiminnoissa oli eroja, ryhmädynamiikat olivat erilaisia. Nuoret itsearvioivat oman ryhmän osallistumisen olevan lähes täydellistä (8 nuorta) tai täydellistä (5 nuorta), kolme nuorta arvioi oman ryhmän osallistumisen olevan keskinkertaista. Havainnoinnin mukaan rooleja ryhmien keskuudessa oli monenlaisia. Niitä olivat pohdiskelija, johtaja, huomion hakija ja hauskuuttaja. Roolit ryhmässä syntyivät itsestään tai niitä jaettiin tai ne jakautuivat ryhmien keskuudessa. Koko luokan toimintaan osallistumista nuoret itsearvioivat täydelliseksi (8 nuorta), lähes täy-

dellistä (4 nuorta), viisi nuorta arvioivat luokan osallistumisen olevan keskinkertaista ja yksi nuorista arvioi osallistumisen olevan alle keskinkertaisen. Havainnoinnin mukaan tytöt olivat vähemmän aktiivisia kuin pojat, tytöt olivat hiljaisempia supisijoita.

Havainnoinnin tulokset kertoivat, että nuoret saivat olla aktiivisia toimijoita toiminnassa. Tutussa ryhmässä toimiminen näytti havainnoinnin tulosten mukaan olevan mutkatonta. Näyttäytyi, että nuorten on vaikeampi esittää omia mielipiteitään sekä ryhmätöitä tutussa ryhmässä oleville vertaisilleen. Lisäksi tutussa ryhmässä osallistuminen on ajoittain aktiivista aiheeseen suuntautunutta. Tosin havainnoinnin tulokset kertoivat myös tutussa ryhmässä toimimisen herpaannuttavan keskittymiskykyä, jolloin aktiivisuus lisääntyi negatiivisessa mielessä.

Havainnoitsijat kiinnittivät huomiota toiminnan ohjaajan ohjaustapaan. Ohjaaja huomioi ohjatessaan nuorten yksilöllisen tavan toimia. Ohjaus tapahtui niin sanotusti viereltä. Havainnoinnin tulosten mukaan toiset nuoret olivat selkeästi motivoituneempia kuin toiset. Muutamat nuoret kaipasivat enemmän rohkaisua toimintaan, kun taas toiset tarvitsivat enemmän kontrollia. Jokaisen toimintatapaa ohjaaja kunnioitti, eikä niistä tehty suurta numeroa. Toiminnan ohjaajan roolit ohjauksessa vaihtuivat motivoijan, aktivaattorin ja kurinpalauttajan välillä. Havainnoitsijat huomioivat myös ohjaajassa opettajamaista ja työtä ohjaavaa toimintaa. Ohjaaja toimi toiminnan vetäjän roolissa, mutta vetäytyi taka-alalle antaen nuorille mahdollisuuden osallistumiseen. Havainnoinnin mukaan ohjaaja ei korostanut omaa rooliaan asiantuntijana, vaan toimi tasa-vertaisessa asemassa nuorten kanssa. Nuorista suurin osa itsearvioi ohjaajan toiminnan olevan täydellistä (11 nuorta), lähes täydellistä (6 nuorta), yksi nuorista arvioi keskinkertaiseksi ja yksi nuori alle sen.

6.2 Toimijuus, dialogisuus ja tasavertaisuus

Jo edellisessä luvussa tuli esiin nuorten aktiivisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista toiminnassa. Ne liittyvät toimijuuden käsitteeseen. Havainnointi kertoi ohjaajan kannustavan hiljaisempia tyttöjä mukaan toimintaan ja rauhoittelemaan poikia työrauhan ylläpitämiseksi. Ohjaaja antoi nuorille mahdollisuuksia valita itse aiheita ja arvioida itse omaa toimintaansa. Näitä havainnoitiin toimijuuden käsitteen alla.

Havainnoitsijat kiinnittivät myös nuorten vaikutusmahdollisuuksiin toiminnassa, joita olivat omien tietojensa esittäminen sekä tietojen ja asenteiden vaihtaminen. Nuoret turvautuivat välillä toisiinsa. Nuorten toimimisen vapaus lipsahti välillä negatiivisessa mielessä liialliseksi lapsekkaaksi toiminnaksi, toimintaa havainnoivat huomioivat.

Havainnoinnin mukaan ohjaajan ja nuorten välisessä suhteessa näkyi alkoholikasvatuksen aikana vastavuoroisuus ja dialogisuus. Dialogissa näkyi ohjaajan saavuttama luottamus nuoriin. Nuorten oli helppo lähestyä ohjaajaa omine mielipiteineen tasavermaisessa asemassa ohjaajan kanssa. Nuoret kyselivät ja kommentoivat aktiivisesti ja saivat vapaasti ilmaista mielipiteitään. Toisten nuorten tarinat aktivoivat toisia nuoria mukaan keskusteluun. Nuorista tytöt olivat hiljaisempia ja kuiskivat mielellään. Kontrolli kaikkien nuorten suhteen olisi välillä pitänyt olla vahvempi. Keskustelu meni välillä leikin puolelle.

Havainnoinnin mukaan ohjaaja ei tuputtanut omaa asiantuntijuuttaan, vaan kunnioitti nuorten oman elämänsä asiantuntijuutta pysähtyen heidän nostamiensa asioiden äärelle kiinnostuen. Tämä lisäsi ja vahvisti nuorten luottamusta ohjaajaan. Havainnoinnin mukaan nuorten tarinoiden ääreen pysähtyminen ja aito kiinnostus saivat aikaan tasa-arvoisen tilanteen ja ohjasi keskustelua eteenpäin. Ohjaajan asennetta arvioitiin positiiviseksi ja ymmärtäväiseksi. Se mahdollisti nuorten hyväksynnän saavuttamista. Vastavuoroinen toiminta oli havainnoitsijoiden mukaan tukeva tekijä osallisuuden kokemuksen toteutumisessa.

6.2.1 Osallistava oppiminen

Havainnoinnin mukaan aikaisempien toimintakertojen kertaus ja siellä tapahtuvat tiedonsaannit aktivoivat nuorten omaa ajattelua ja pohdintaa. Kriittinen ajattelu ja ongelmanratkaisutaidot eivät havainnoinnin mukaan kuitenkaan toteutuneet. Tulokset eivät kuitenkaan selventäneet, että mistä tämä johtui. Myös itsenäinen tiedonhankinta ja tietolähteiden monipuolinen käyttö jäi toiminnassa vähäiseksi. Nuoret kertoivat lisäksi vapaa-ajalle suunnattujen tiedonhankintatehtävien tuottavan vaikeuksia. Syynä olivat esimerkiksi pitkät välimatkat (10 km). Havainnoinnin tulosten mukaan toiminnan ohjaaja mukautti työskentelytavat vaikeuksia ajatellen. Esimerkiksi tehtäviä pystyi halutessaan tekemään itsenäisesti. Kaiken kaikkiaan havainnoinnin tuloksista ilmeni toiminnallisten työtapojen tukevan osallistavaa oppimista.

Nuorten itsearvioinnista voidaan tulkita nuorten saaneen hieman tietoa alkoholista. Eräs nuori ilmoitti tietouden lisääntyneen ”alkoholin vaikutuksista” ja ”mitä huonoa siinä on”, eräs nuori kirjoitti ”alkoholin pilaavan ihmissuhteita”. Yksi nuorista ilmoitti alkoholin aiheuttavan ”rahahuolia” ja yksi nuori kirjoitti arvioinnissa riskiksi ”alkoholisoitumisen”. Näin voidaan tulkita, että tietoutta tuli niistä teemoista, joita toimintakertojen aikana käsiteltiin. Tietoutta eräs nuori kertoi saaneensa siitä, ettei ”käyttö ole hyväksi varsinkin jos käyttö alkaa nuorena”. Nuorista (13 nuorta) itsearvioivat saaneensa tietoa alkoholista, yksi nuori ei ollut kokenut saaneensa tietoa ja kaksi nuorta eivät osanneet sanoa, mitä tietoa olivat saaneet. Nuoret itsearvioivat tiedonsaannin tulevan toiminnan ohjaajalta (10 nuorta). Yksi nuori ilmoitti saaneensa tietoa luokan muilta nuorilta. Itse tietoa etsimällä ja sitä pohtimalla ja lisäksi toiminnan ohjaajalta vaihtoehdot olivat ympäröineet nuorista kaksi.

Havainnoitsijat olivat sitä mieltä, että nuorilla tuli esiin välillä asenteellisia ja tiedollisia ajatuksia. Myös nuorten suhtautuminen alkoholiin ei jäänyt mututasolle, vaan käytännön harjoitukset ja julisteen teko konkretisoivat heidän suhtautumistaan. On kuitenkin vielä painotettava, ettei havainnoitsijoilta kysytty, mitä tietoa nuoret saivat vaan miten nuoret tietoa saivat alkoholista.

Lisäksi tuon tähän kohtaan esille tuloksena myös sen, että nuoret itsearvioivat kavereiden ja isän sanan puhuttavan eniten, mutta asiantuntijoiden tietoa arvostetaan. Yksi nuorista huomioi, että kavereiden tieto voi olla keksittyä eikä olisi niin luotettavaa kuin asiantuntijan. Eräs nuori kertoi luotettavan tiedon tulevan netistä. Yksi nuorista kertoi saaneensa tietoa julisteista ja nuorisotalolla.

6.2.2 Osallisuus

Toiminnot asettuivat vaihdellen portaille 3–5 (lasten osallistuminen aikuisten suunnitteluun 3, lasten ja aikuisten suunnittelyyhteistyö 4, lasten oma suunnittelu ja aikuiset apulaisina 5). Osallisuuden portaille toiminnan arvioivat havainnoitsijat, jokaisen toimintakerran jälkeen. Havainnoinnin mukaan nuoret osallistuivat toimintaan keskustelemalla, tiedon haulla ja tiedon vastaanottajana. Keskustelua syntyi nuorten omien ryhmätöiden ja tuotosten pohjalta, mutta myös ohjaajan asiantuntijatiedosta. Havainnoinnin tulosten mukaan ohjaaja tuki kannustaen nuoria toimimaan. Havainnoinnin

mukaan, ohjeistamalla, havainnoimalla, tiedottamalla ja kuuntelemalla nuoria, saatiin nuoret osallistumaan toimintaan ja kiinnostumaan toiminnasta. Osallisuuden mahdollisuuteen kannusti myös se, että nuorten oli helppo lähestyä ohjaajaa.

Nuoret itsearvioivat oman osallisuuden toiminnassa olevan suunnitteluun ja piirtämiseen osallistumisen, julisteen tekemisen, sekä mukana ololla erilaisissa tehtävissä. Osallisuutta oli lisäksi mielipideasioihin osallistuminen ja omien mielipiteiden esittäminen. Nuorista suurin osa arvioi omaa osallistumistaan lähes täydelliseksi (11 nuorta) tai täydelliseksi (4 nuorta), yksi nuori arvioi osallistumisensa keskinkertaiseksi. Omaa osallisuuttaan nuoret arvioivat lähes täydelliseksi (9 nuorta) tai täydelliseksi (4 nuorta), kolme nuorta arvioi osallisuutensa keskinkertaiseksi. Nuorista (13 nuorta) kertoivat saaneensa vaikuttaa toiminnan kaikissa vaiheissa, yksi nuori kolmessa ja yksi yhdessä ja yksi nuori ei halunnut valita vaihtoehtoa lainkaan.

Osallisuuden kokemus tästä koko toiminnasta mitattiin loppukoosteessa teetetyn osallisuusjanan (liite 4) avulla. Tämän alkoholikasvatuksen päätteeksi kaikki nuoret olivat omasta mielestään saaneet olla mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa tätä alkoholikasvatusta ja asettuivat janan siihen päähän. Aikaisemmat kokemukset alkoholikasvatuksesta olivat olleet päinvastaiset (aikaisempia kokemuksia mitattiin toiminnan alussa osallisuusjanamenetelmällä).

Lopputuotoksena valmistunutta alkoholivastaista julistetta nuoret odottivat jännityksellä, havainnoinnin tulosten mukaan. Havainnointi huomioi, että nuoria kiinnosti kovasti, minkälainen lopullisesta julisteesta syntyy.

Nuorten itsearvioivat julistetta seuraavasti: ”Kiva, että kaikkien julisteista on otettu jotain mukaan”, ”Jokaisen omaa luomusta saatiin julisteeseen”, ”Kiva, että julistetta näytetään muillekin”. Voidaan siis tulkita, että nuorten päästessä osallistumaan ja toteuttamaan he voivat kokea pätevyyden ja arvokkuuden tunteita. He arvostavat omia kuin myös muiden tekemiä töitä. Voidaan myös tulkita, että nuoret haluavat muiden arvostavan heidän töitään ja aikaansaannoksiaan.

Lisäksi nuoret kommentoivat julistetta: ”Juliste voi auttaa jotakin”, ”Jos työ vähentäisi päihteiden käyttöä”, ”Tehoavia lausahduksia”, ”Jos juliste saisi vaikutusvaltaa jonkun elämäntapaan olisin iloinen”, ”Toivottavasti toimii nuoriin”. Näistä kommenteista

voidaan tulkita nuorten kokevansa ja tunnistavansa roolinsa yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Lisäksi voidaan tulkita nuorten haluavan olla mukana ennaltaehkäisemässä alkoholin käyttöä ja vaikuttamassa muiden alkoholin käyttöön.

Nuorten mielestä juliste oli myös: ”Kiva”, ”Todella hieno”, ”Selkeä” ja siinä oli ”Kivat värit”. Näistä kommentteista voidaan tulkita, että nuorten ideoinnin, suunnittelun ja toteuttamisen myötä on lopputuloksena päästy juuri nuoriin vaikuttavaan alkoholivastaiseen julisteeseen. Nuorten antamista kommentteista voidaan tulkita konkreettisen tuotoksen vahvistavan erityisesti osallisuuden kokemusta.

6.3 Vastauksia tutkimustehtäviin

Tuloksista voidaan tulkita, että nuoret itse kokivat osallisuuden kasvaneen tässä alkoholikasvatuksessa verrattuna heidän aikaisempiin kokemuksiinsa päihdekasvatuksissa. Nuorten toiminnan jälkeiset itsearviointit (liite 4) värikoodiäänestys, mielipidenurkka ja tikkataulu kertoivat, että nuoret kokivat osallisuutta toiminnassa. Nuoret olivat lähes yksimielisiä kaikkien toimintakertojen jälkeen siitä, että olivat päässeet osallistumaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan, ja että heidän mielipiteensä ja ideansa huomioitiin toiminnan aikana. Oman toiminnan arviointiin nuoret saivat mahdollisuuden.

Tuloksista voidaan päätellä, että erityisesti juliste oli nuorille tärkeä. Voidaan tulkita julisteen antavan nuorille tunteen omista vaikutusmahdollisuuksista yhteiskunnassa. He olivat mukana kehittämässä toimintaa, ja näin he kokivat saaneensa olla vaikuttamassa omalla suorituksellaan muiden ihmisten alkoholin käyttöön. Nuorista osa (7 nuorta) lähtisi toimintaan mukaan uudestaan, yksi ei lähtisi ja yhdeksän nuorta ei osannut sanoa. Syytä siihen, miksi jotkut nuorista ei osallistuisi tai ei ollut varmoja osallistumisestaan, ei kuitenkaan haettu.

Nuorista suurin osa arvioi saaneensa alkoholikasvatuksen aikana tietoa alkoholista. Tietoutta saatiin eniten toiminnan ohjaajalta. Nuoret näyttävät arvostavan asiantuntijoiden antamaa tietoa tiedon luotettavuuden vuoksi. Itsenäinen tiedonetsintä jäi toiminnassa vähäiseksi, eikä tietoa koettu saavan juurikaan muilta nuorilta. Joitakin asenteellisia muutoksia nuorten ajatuksissa oli kuitenkin havaittavissa. Kuitenkin tulkitsen, että alkoholitietous jäi vähäiseksi ja pinnalliseksi. Tosin perusteellista kyselyä ei nuorille tästä tehty.

Nuoret kuvailivat toimintaa ja toiminnassa mukana oloaan seuraavasti: ”Ihan jees”, ”Hyvä projekti”, ”Asiaa”, ”Hyödyllinen”, ”Kiva suunnitella julistetta”, ”Todella kivaa”, ”Kiva normituntien ohella”, ”Kiva olla mukana”.

Yksi nuori kehittäisi toimintaa laajemmaksi ja toivoisi kokemusasiantuntijan läsnäoloa, kaksi nuorta toivoisi lisätunteja. Muut nuoret eivät tiedä miten kehittäisivät toimintaa tai eivät kehittäisi lainkaan.

Nuorilta kysyttäessä missä muussa ympäristössä toiminta voisi toimia, toivat he esiin nuorisotalot, koulut, vertaistukiryhmät, kaikkialla, koulukoti, nuorten kerhot, nuorten tapahtumat ja juoppoputkan.

Osallisuuden näkökulmasta toimintaa voitaisiin kehittää vastuuttamalla nuoria enemmän ja pienentämällä ryhmäkokoja, ilmeni havainnoinnin myötä tulleista tuloksista. Muita kehitysehdotuksia havainnoitsijoiden esittäminä olivat eri oppiaineiden integrointi, tiiviimpi kokonaisuus ja valinnaisaineryhmissä toteutettu toiminta. Toiminnan positiivisia puolia sen sijaan olivat uudet näkökulmat, uudet ideat, silmiä avaava kokonaisuus ja työvälineenä erinomainen.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda osallistava alkoholikasvatustoiminta ehkäisevään päihdetyöhön. Teoreettisena osuutena tärkeänä olivat erityisesti ehkäisevä päihdetyö, päihdekasvatus ja osallisuus. Nuoria mahdollisimman osallistavaan toimintaan pyrkiessä, sivuttiin teoriassa myös vertaisvalistajuutta. Koska ehkäisevässä päihdetyössä päihteet (tässä tapauksessa alkoholi) on keskeinen tekijä, nostettiin se teoriassa myös esille. Toiminnan aikana haluttiin selvittää, voidaanko tämänkaltaisella menetelmällä saavuttaa osallisuuden kokemusta, lisätä alkoholitietoutta ja minkälaisia kehitysehdotuksia toiminta herätti.

Nivalan (2008, 169–171) mukaan osallistuminen tulee olla sosiaalista, ja osallistumisen eteen on tarjottava erilaisia mahdollisuuksia, jolloin yhteenkuuluvuuden tunne mahdollistuu. Tässä opinnäytetyössä nuoret kokivat saaneensa osallistua julisteen te-

koon, keskusteluihin ja tehtävien tekoon. Toiminta koostui ryhmätyöskentelystä, mikä on sosiaalista toimintaa. Nuoret valmistivat lopputuotoksena alkoholivastaisen julisteen. Juliste tuntui lisäävän erityisesti kokemusta osallisuudesta. Kuten Gretschel (2002, 179, 181) toteaa, elämys on nuorelle merkityksellinen, mutta varsinainen toiminnan aikainen tuotos, jolle annetaan arvo vahvistavat osallisuuden kokemusta. Tässä alkoholikasvatuksessa lopputuotoksen arvoa nostavat myös se, että nuorten valmistama julistetta markkinoidaan eteenpäin opinnäytetyön tilaajan toimesta. Julistetta esitetään luennoilla ja esimerkiksi ehkäisevän päihdetyön viikolla. Osallistava alkoholikasvatustoiminta ja nuorten toteuttama juliste herätti mielenkiintoa myös paikallislehti Länsi- Savossa (liite 7), jossa uutisoitiin nuorten mukanaolosta kehittämistyössä ja julisteen valmistumisesta. Katso myös Kääriäinen Länsi- Savo 4.3.2014.

Alkoholikasvatuksessa onnistunutta oli toiminnallisuus ja vastavuoroinen toiminta. Tulosten mukaan vastavuoroisuus lisäsi nuorten luottamusta ohjaajaan. Tämän vuoksi nuorten oli helppo lähestyä ohjaajaa. Vaikutus oli molemminpuolista, eli ohjaajan oli luonteva lähestyä nuoria. Dialogisuus ja vuorovaikutus päihdekasvatuksessa ovat hyväksi (Pylkkänen 2012, 23, Päihdevalistusta vai päihdekasvatusta, 2011). Näin keskusteluyhteys toimii ja päästään tavoitetta kohti paremmin. Liian ”hyvässä” suhteessa on tosin varjopuolensa. Toiminta voi mennä leikiksi ja liian riehakkaaksi, kuten tuloksista voidaan tulkita. Tämä voi häiritä niitä nuoria, jotka haluaisivat osallistua toimintaan tosissaan. Kuten tämän toiminnan aikana oli välillä havaittavissa nuoren käyttäytymisen muutoksia, roolit välillä muuttuivat toimintaa häiritseväksi. Kuitenkin tutussa ryhmässä toimiminen on vaivatonta, ja sen aktivoi nuoria osallistumaan herkemmin yhteisiin keskusteluihin.

Ehkäisevästi tämä toiminta voisi vaikuttaa nuorten itsetunnon vahvistamisen kautta. Ehkä nuoret saivat tästä elämyksellisen kokemuksen, jolla voisi olla vaikutusta heidän tulevaisuudessaan. Kokemus voi vähentää heidän alkoholin käyttöönsä ja vaikuttaa heidän alkoholiin liittyviin asenteisiinsa. Nuoret havaitsivat ja toivoivat oman suorituksensa saattavan vaikuttaa myös muiden ihmisten alkoholin käyttöön. Tämä tunne voi olla nuoren itsetuntoa vahvistava tekijä (minä pystyn, minä vaikutan, minä osaan).

Alkoholitietouden voidaan tulkita jääneen vähäiseksi toiminnan aikana. Tosin tänä päivänä päihteiltä ehkäisevä työ Pylkkäsen ym. (2009, 3, 12, 13) mukaan voi liittyä elämänhallinnan tukemiseen, ilman että päihteistä edes puhuttaisiin. Tässä alkoholi-

kasvatuksessa keskityttiin osallistavaan alkoholikasvatukseen. Ehkäisyn tavoitteena oli yleinen sekä sosiaalinen vahvistaminen.

Yleistä ehkäisyä ja sosiaalista vahvistamista tukivat alkoholikasvatuksessa käytetyt työmenetelmät. Menetelmissä käsiteltiin alkoholin aiheuttamia riskejä sekä terveydellisiä, sosiaalisia, taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia (Pylkkänen ym. 2009, 15–18).

Alkoholin käsittely jäi toiminnassa vaisuksi, eräitä syitä voivat olla toiminnan ohjaajan ammattitaidottomuus sekä nuorten osallistamiseen pyrkivä toiminta, jolloin aikaa käytetään mahdollisimman paljon heidän asiantuntijuutensa kunnioittamiseen. Toiminnan arviointiin meni myös iso osa toimintaan käytettävästä ajasta. Tulosten mukaan joitakin asenteellisia muutoksia nuorten asenteissa näkyi. Nuorilta olisi voinut tarkentaa esimerkiksi haastatellen, mitä tietoutta he erityisesti kokivat saaneensa.

Kehitysehdotuksena moniammatillisen yhteistyön käyttö olisi arvokasta. Näin nuoret saisivat monipuolista tietoa alkoholiin liittyvistä asioista ja heidän yksilölliset tarpeensa voitaisiin huomioida perusteellisemmin. Ehkäisevän päihdetyön laatu ja vaikuttavuus myös paranevat moniammatillisen yhteistyön myötä (Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit 2006, 10). Tulosten mukaan nuoret arvostavat asiantuntijoiden antamaa alkoholitietoutta. Tulos on vastaava kuin Jaatisen (2000, 92–99) ja Barck & Hämäläisen (2007, 24–25). Nuorten arvostaessa luotettavan tiedon tulevan asiantuntijoilta, en jättäisi toimintaa pelkästään vertaisohjaajuuden varaan, ellei heitä ole perusteellisesti koulutettu tehtävään. Tämä tulos tukee aikaisempien tutkimuksien myötä tulleita tuloksia siitä, että vertaisvalistus vaikuttaa eniten vertaisvalistajan tietoihin, ei kohde-ryhmän (Maunu, 2012, 35–40).

Ehkäisevässä päihdetyössä alkoholi ja muut päihteet ovat keskeinen tekijä, joten tämän menetelmän käytössä on syytä olla mukana osaava päihdetyön ammattilainen, jotta nuorten tietous ei jäisi vain pinnalliselle tasolle. Päihdetyön ammattilainen osaisi huomioida lisäksi riskiryhmään kuuluvien nuorten tarpeet, ja ohjata heidät tarvittaviin palveluihin. Riskiryhmään kuuluville yleisellä tasolla toteutettu päihdekasvatus voi jopa lisätä päihteiden käyttöä (Pylkkänen 2009, 16–17; Päihdevalistusta vai päihdekasvatusta, 2011). Tämä itseäni jäi mietityttämään, koska ryhmässä saattoi olla mukana myös nuoria, joille ei yleinen ehkäisy ollut riittävä.

Ehkä toiminnassa olisi tarpeen lisäksi olla esitteitä eri palveluista, joihin nuori voisi tarpeen vaatiessa ottaa yhteyttä, mikäli kokee oman alkoholin käyttönsä riistäytyneen käsistä. Esimerkiksi terveydenhoitaja, koulukuraattori, nuorisotalot, auttavat puhelimet, Mannerheimin lastensuojeluliitto, nuorille suunnatut muut palvelut jne. Myös erilaisista harrastemahdollisuuksista ja vastaavista toiminnoista voisi olla infopaketti nuorille, jotta he saisivat ideoita ja vinkkejä alkoholin käytön tilalle.

Toisaalta tulosten myötä tuli kehitysehdotuksena valinnaisaineryhmät, joissa toimintaa voitaisiin pitää. Silloin osallistuminen olisi vapaaehtoisempaa ja ryhmäkoko pienempi. Silloin innokkuus toimintaan voisi olla suurempaa ja ryhmän ohjaaminen olisi hallitumpaa.

Luotettavuus ja eettisyys

Tutkijan omat arvot saattavat vaikuttavaa tutkittavan ilmiön tulkintaan ja ymmärtämiseen. Tutkijan ikä ja asema voivat vaikuttaa siihen, mitä hän haluaa kuulla ja miten hän haluaa havainnoida kohderyhmäänsä. On tärkeää, että tutkitaan juuri sitä mitä on luvattu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.)

Tutkimuskohteena oleville on kerrottava osallistumisesta sekä tiedonhankintatavoista siten, että he ovat ymmärtäneet mihin ovat lupautumassa. Tutkittavilta on oltava lupa osallistumisestaan tutkimukseen. Myös vapaaehtoisuus sekä henkilön pätevyys arviointiin ovat ehdot tutkimuksen tulosten kuin myös eettisyyden toteutumisen kannalta tärkeä huomioida. (Hirsjärvi ym. 2004, 25–28; Tuomi & Sarajärvi 2002, 122–130.)

Eettisesti laadullisen tutkimuksen toteuttaminen voi olla arveluttavaa. Luonnollisissa sekä vuorovaikutuksellisissa tilanteissa sekä tutkittavien näkökulmia ja ääntä korostavien menetelmien käyttö voivat aiheuttaa eettisesti arveluttavia tilanteita. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 122, 130.) Eettisesti katsottuna voidaan joutua hyvinkin hankaliin tilanteisiin. Kohteena olevan turvallisuus on taattava, jolloin tutkijan on puututtava tilanteisiin. (Peggy & M. Morse 1985, 92.) Alkoholikasvatustoiminnassa voidaan joutua esimerkiksi tilanteisiin, jossa nuori kertoo omasta alkoholinkäytöstään. Silloin olemme lain puitteissa ilmoitusvelvollisia toimimaan tilanteessa turvataksemme nuoren hyvinvoinnin. Tämänkaltaisiin tilanteisiin on syytä varautua.

Havainnoinnin ongelmaksi voi syntyä tutkittavien käyttäytymisen muutos johtuen havainnoinnista. Muutos saattaa vääristää tietoa jota havainnoinnilla kerätään. Käyttäytymisen muutos tosin vähenee mitä pidemmälle prosessi etenee. Kohteena oleva tottuu havainnointiin, tätä edistää myös luottamuksen saavuttaminen kohteena olevan kanssa. (Peggy & M.Morse 1985, 92.)

Tässä opinnäytetyössä kohderyhmälle esiteltiin toiminnan suunnitelma ennen toiminnan alkua. Samalla heille kerrottiin mikä on opinnäytetyön tarkoitus, ja mikä on heidän roolinsa toiminnassa ja toiminnan arvioinnissa. Nuorten itsesarvioinnin merkitystä erityisesti painotettiin. Heille kerrottiin miten tärkeää se heidänkin tulevaisuuden kannalta on (oman äänen esille tuonti ja vaikuttavuus). Nuorille kerrottiin ketkä toimintaa ovat havainnoimassa ja miksi. Lisäksi toimintaan osallistumisesta pyydettiin lupa nuorilta sekä kirjallinen lupa heidän vanhemmiltaan. Lisäksi kirjallinen lupa oli koulun organisaatiolta. Nuorille ja heidän vanhemmilleen kerrottiin, että anonymiteettisuoja on, eli nuoria ei voi tunnistaa raportoinnista. Valokuvaaminen oli myös kielletty. Nuorten sitoutuminen toimintaan oli lisäksi vapaaehtoista, vaihtoehtona heillä oli edetä normaalin opetussuunnitelman mukaisesti. Toiminnan aikana nuorta muistutettiin säännöllisesti toimintasuunnitelmasta ja heidän roolistaan toiminnassa.

Tulosten luotettavuuteen voivat vaikuttaa nuorten ikä ja arviointiin käytettävä vähäinen aika. Nuorten itsearviointia oli jokaisen kerran jälkeen, ja nuoret jo väsyivät jatkuvaan arviointiin. Tämä voi vaikuttaa siten, etteivät nuoret jaksaneet keskittyä täysin arviointiin. Nuorten arvioinnit olivat varsin vähäsanaisia.

Havainnoinnin tuloksiin saattavat vaikuttaa myös nuorten käyttäytymisen muutos johtuen havainnoinnista. Tästä syystä nuorille kerrottiin ketkä toimintaa olivat havainnoimassa ja että havainnoitsijoita on useita, jotta saataisiin monipuolisempaa aineistoa. Nuorille kerrottiin havainnoinnin merkitys kehittämistyön näkökulmasta.

Lisäksi opinnäytteen tekijän oma tulkinta aineiston analysoinnissa sekä tulosten kirjoittamisvaiheessa voivat olla vaikuttamassa tulosten tulkinnassa. Aineisto pyrittiin kuitenkin käsittelemään totuudenmukaisesti, pyrkien tuomaan negatiivisetkin asiat esille.

Prosessista

Opinnäytetyön prosessi oli kokemuksena varsin vaihderikas. Toiminnan toteutus nuorten kanssa sujui luontevasti, tulosten analysointi ja raportin työstäminen olikin sitten toinen asia. Varsin laajalle levinnyt teoreettinen osuus työsty yhä uudelleen ja uudelleen kun tuloksia kirjattiin raporttiin. Tuntui, ettei mikään ole riittävää ja välillä aineistoa karsittiin suurella kädellä pienemmäksi. Kehittämistyö ja tutkimuksellisuus ovat lähes mahdoton yhdistää näin pieneen sivumäärään. Koko toiminnan aikainen arvioinnin keruu ja siitä tulleita tuloksia oli paljon, mutta niiden käsittely ei ollut itseltään selvyys. Aineistoa (nuorten itsearviointia jokaisesta toimintakerrasta, usean havainnoitsijan arviointia jokaisesta toimintakerrasta, omaa havainnointia) oli paljon. Niiden anti jäi mielestäni kuitenkin suppeaksi. Esimerkiksi nuorten antama kirjallinen palaute oli vähäsanaista. Havainnoimassa olleiden opettajien näkökulma ja lähestyminen aiheeseen oli hyvin erilainen kuin havainnoimassa olleen päihdetyön ohjaajan. Havainnoimassa olleen päihdetyön ohjaajan antama palaute oli monipuolista ja omaa ammatillisuuden kasvua rakentava. Opettajien ja päihdetyön ohjaajan poikkeavat näkemykset vahvistavat ajatusta siitä, että moniammatillisuuden hyödyntäminen on päihdekasvatuksessa ensisijaista ja että päihdekasvatuksen toteuttaminen vaatii päihdealan ammattilaista mukaan toteutukseen.

Opinnäytetyön prosessissa olin ehkä liikaakin omaohjautuvainen enkä ymmärtänyt hakea tai ottaa vastaan ohjausta. Toisaalta itsenäisen työskentelyn aikana tutkailee omaa tapaansa toimia ja omaa tutkimuksellista otettaan. Näin omista erheistään oppii ja kehittyy kantapään kautta. Oman suunnitelman mukaisen työskentelyn kanssa on myös mutkattomampaa edetä oman aikataulun mukaisesti. Omien suunnitelmien laadinta ja suunnitelman mukaisen toiminnan myötä löytyvät lisäksi omat henkilökohtaiset kehittämisen kohdat ja myös toiminnan suhteen positiiviset onnistumisen paikat. Jatkossa ohjaukseen ja perusteellisempaan suunnitteluun kuitenkin käyttäisin enemmän aikaa, ja lukisin ajankohtaista tietoa enemmän.

Kuitenkin prosessi opetti tarkastelemaan sekä omaa ohjaustaitoa että moniammatillisuuden hyötyä ja merkitystä. Itsenäisesti toteutettu käytännön toiminta suurelle kohderyhmälle olisi vaatinut kahta ja jopa kolmatta silmäparia lisäksi. Erityisesti jäi mietittävään pystytäänkö nuorten erityisiin ja yksilölliseen tarpeisiin vastaamaan täysin. Joten ajatukseni vahvistui siitä, että nuorten alkoholikasvatuksessa on erityisen

tärkeää hyödyntää eri ammattiosaamista ja erityisesti päihdetyön ammattilaisten osaamista.

Itse oletin, että nuoret olisivat toimineet kunnianhimoisemmin. Itselläni oli tietynlainen pyrkimys siihen, että nuoret olisivat intoa puhkuen osallistuneet toimintaan. Kun ryhmä ei siihen mukaan lähdekään, on se ohjaajalle lievä pettymys. Onkin hyväksi, että ohjaajalla on paljon erilaisia porkkanoita ja menetelmiä tarpeen varalle, ja että ohjaaja myös kuuntelisi nuorten toiveita ja heidän pyrkimyksiään enemmän. Mietin myös, että nuorille kenties voisi antaa enemmän aikaa sopeutua alkavaan toimintaan. Ehkä jopa kuukautta kahta aikaisemmin olisi hyvä heitä toiminnasta tiedottaa.

Olisi upeaa nähdä tämä kokonaisuus toteutettuna eri ympäristöissä (nuorisotalot, matkan kynnyksen palvelut, kurssit, pienet ryhmät) ja yhteistyössä moniammatillisesti (päihdetyöntekijä, kokemusasiantuntija, luova ja visuaalinen osaaja).

Jatkotutkimusaiheeksi voisoin asettaa selvityksen kuinka nuorten julisteelle lopulta kävi, ja mitä vaikutuksia sillä on ollut muiden nuorten alkoholiin liittyviin asenteisiin, tai mitä tähän alkoholikasvatukseen osallistuneet nuoret muistavat oman julisteen teostaan, onko sillä ollut vaikuttavuutta heidän alkoholin käyttöön tai alkoholiin liittyviin asenteisiin.

LÄHTEET

- Alkoholilaki 8.12.1994/1143. WWW-dokumentti.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19941143?search\[type\]=pika&search\[pika\]=alkoholilaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19941143?search[type]=pika&search[pika]=alkoholilaki). Ei päivitystietoja. Luettu 27.9.2013.
- Barck, Heini & Hämäläinen, Elisa 2007. Nuorten kokemuksia ja mielipiteistä päihteistä. Helsingin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. 2006. Stakesin työpapereita 3/ 2006. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes.
- Gretschel, Anu 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä: Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Liikunta ja terveystieteiden tiedekunta.
- Hahl, Hanna 2013. Pää sekaisin tutkareilla. Mikkelin kaupunkilehti 40. 2013, 5
- Helmiö, Susanna 2010. Nuorten yhteisöllisyyden piirteitä päihdekulttuurissa. Teoksessa Kylmäkoski, Merja, Pylkkänen, Sanna & Viitanen Reijo (toim.) Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu Sarja C. Oppimateriaaleja 23. PDF-tiedosto.
http://www.4y.fi/sites/default/files/liitteet/yhteisollisia_nakokulmia.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 18.4.2013, 106–114.
- Hibell, Björn, Guttormsson, Ulf, Ahlström, Salme, Balakireva, Olga, Bjarnason, Thoroddur, Kokkevi, Anna & Kraus, Ludwig 2011. The 2011 ESPAD Report. Substance Use Among Students in 36 European Countries. PDF-tiedosto.
http://www.espad.org/Uploads/ESPAD_reports/2011/The_2011_ESPAD_Report_FU_LL_2012_10_29.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 16.1.2014.
- Hirsjärvi, Sirkka, Hurme Helena 1993. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Horelli, Liisa & Sotkasiira, Tiina 2003. Töpinäksi! Nufon itsearviointi- ja menetelmä-
 opas. Pohjois- Karjalan nuorten foorumi-hanke.
- Horelli, Liisa 1994. Lasten näköinen elinympäristö. Kokemuksia yhdyskuntasuunnittelun, ympäristökasvatuksen ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan välisestä yhteistyöstä Kiteen Rantalan ala-asteella. Ympäristöministeriö. Tutkimusraportti 3.
- Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2012. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Ihme, Irene 2009. Arviointi työvälineenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Jyväskylä: PS- kustannus.

Jaakkola, Helena 2011. Selvänä on coolia. *Talentia*. 3/2011, 14 - 15.

Jaatinen, Jaana 2000. Viattomuuden tarinoita. Nuoret päihdekulttuurinsa kuvaajina. *Stakesin Raportteja* 251.

Järvinen, Kati & Niemi, Joonas 2014. Vantaan vertaisohjaajat- nuorilta nuorille yhdessä nuorten kanssa. Vantaan kaupunki: Nuorisopalvelut. PDF-tiedosto. http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawww.structure/80387_Vantaan_vertaisohjaajatoiminnan_kasikirja.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 14. 1. 2014.

Kiilakoski, Tomi 2007. Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 77. Helsinki: Hakapaino Oy, 8–23.

Kumpulainen, Kristiina, Krokfors, Leena, Lipponen Lasse, Tissari, Varpu, Hilppö, Jaakko & Rajala, Antti 2010. *Oppimisen sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä*. Helsingin yliopisto. Helsinki: yliopistopaino.

Kylmäkoski, Merja, Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo 2010. Yhteisöllisyyden monet muodot. Teoksessa Kylmäkoski, Merja, Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo (toim.) *Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön*. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 23. PDF-tiedosto. http://www.4y.fi/sites/default/files/liitteet/yhteisollisia_nakokulmia.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 18.4.2013, 5–12.

Kylmänen, Petri 2005. *Kun kaikki muutkin. Nuorten ehkäisevä päihdetyö*. Tampere: Tammi.

Kääriäinen, Mikko. Sosionomi laittoi nuoret töihin. *Länsi- Savo* 4.3.2014.

Lasten osallisuus 2013. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. WWW-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>. Ei päivitystietoja. Luettu 17.4.2013.

Lavikainen, Hanna 2007. 14 – 16-vuotiaiden nuorten ilmoittamat alkoholihaitat. Avovastausten ja strukturoitujen vastausten tulosten vertailua. Teoksessa Tigerstedt, Cristoffer (toim.) *Nuoret ja alkoholi*. Alkoholi ja huumetutkijainseura & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 75. Helsinki. 103–120.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014. Alkoholin terveysvaikutukset. Nuorten netti. WWW-dokumentti. <http://www.mll.fi/nuortennetti/paihteet/alkoholi/terveysvaikutukset/>. Ei päivitystietoja. Luettu 15.4.2014.

Maunu, Antti 2012. Ryypäämällä ryhmäksi? Ehkäisevän päihdetyön karttalehtiä nuorten ja nuorten aikuisten juomiskulttuureihin. Pori: Brand ID oy.

Mitä osallisuus on? 2013. Kasvun kumppanit: Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/osallisuus. Ei päivitystietoa. Luettu 15.4.2013

- Mört, Hannu 2014. 5 Profiili. Talentia 2/2014, 5.
- Nivala, Elina 2008. Kansalaiskasvatus globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnassa: Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Nuorten päihteet 2009. Duodecim. Terveyskirjasto. WWW-dokumentti.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lmy00015. Päivitetty 1.1.2009. Luettu 15.4.2013.
- Nuorten terveystapatutkimus 2011. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2011. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2011:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. PDF-tiedosto.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-16067.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 11.4.2013.
- Peggy, Anne Field, M.Morse, Janice 1985. Hoitotyön kvalitatiivinen tutkimus. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Penttilä, Jani. Alkoholi ja nuoret aivot, nuorten alkoholin käyttö ja aivotutkimus. Potilaan lääkärilehti. WWW-dokumentti.
<http://www.potilaanlaakarilehti.fi/kommentit/alkoholi-ja-nuoret-aivot/>. Ei päivitystietoja. Luettu 25.3.2014.
- Pylkkänen, Sanna 2012. Kasarimyyteistä nykypäivään- päihdevalistuksen sokeat pisteet. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Preventiimi. PDF-tiedosto.
<http://www.preventiimi.fi/sites/preventiimi.juhaniemidesign.com/files/resurssipankki/Allianssiristeily%20Pylkk%C3%A4nen.pdf>. Ei päivitystietoja. Luettu 15.12.2013.
- Pylkkänen, Sanna, Viitanen, Reijo, Vuohelainen, Elsi 2009. Mitä on nuorisolan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. Humanistisen ammattikorkeakoulu. Preventiimi- nuorisolan osaamiskeskus. Sarja C. Oppimateriaaleja.
- Päihdevalistusta vai päihdekasvatusta 2011. Helsingin NMKY. WWW-dokumentti.
http://www.paihdekasvatus.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=92:paihdekasvatusta-vai-paihdevalistusta&catid=33:camera-obscura&Itemid=8#_ftn3. Päivitetty 21.05.2011. Luettu 15.11.2013.
- Päihteet 2012. Suomi.fin. Työhuone tietoja ja palveluja viranomaisille 2012. Päihteet. WWW-dokumentti.
http://www.suomi.fi/suomifi/suomi/palvelut_aiheittain/terveys_ ja_ravinto/paihteet/index.html. Päivitetty 25.10.2012. Luettu 8.4.2013.
- Salo, Marit & Syväoja, Pirjo 2012. Terve elämä. Mikkelin kaupungin ehkäisevän päihdetyön strategia. 2013 – 2016. PDF-tiedosto.
[https://webdom.mikkeli.fi/kunnari/internet_mikkeli.nsf/64436ab8f406db5ac225657c0062b8ac/37c8d2498d1fc66fc2257b5c002a77af/\\$FILE/Mikkelin%20ehk%C3%A4isev%C3%A4n%20p%C3%A4ihdety%C3%B6n%20strategia%202013-2016.pdf](https://webdom.mikkeli.fi/kunnari/internet_mikkeli.nsf/64436ab8f406db5ac225657c0062b8ac/37c8d2498d1fc66fc2257b5c002a77af/$FILE/Mikkelin%20ehk%C3%A4isev%C3%A4n%20p%C3%A4ihdety%C3%B6n%20strategia%202013-2016.pdf). Päivitetty 12/2012. Luettu 25.3.2014.
- Soikkeli, Markku, Salasuo, Mikko, Puuronen, Anne & Piispa, Matti 2011. Se toimii sittenkin. Kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuoriso-

tutkimusseura. Julkaisuja 116. PDF-tiedosto. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/a2456786-95d8-446f-a767-8171af97956f>. Ei päivitystietoja. Luettu 11.2.2014.

Toikko, Timo, Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vapalahti, Kati 2005. Kohti sosiaalipedagogista ajattelua peruskoulussa. Prosessidraamaa terveystiedon opetuksessa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.

Vilén, Marika, Leppämäki, Päivi, Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: Wsoy Oppimateriaalit Oy.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Tutkimuslupa

11.11.2013

Olen sosiaalian opiskelija Mikkelin ammattikorkeakoulusta. Keväällä 2013 olin teihin yhteydessä opinnäytetyöhöni liittyen. Yhteydenoton jälkeen olen tehnyt yhteistyötä opettajanne (nimi) kanssa.

Opinnäytetyön aihe on nuoret osallisena alkoholikasvatuksessa, nuorten osallisuuden kokemus. Opinnäytteessä toteutetaan alkoholikasvatusta nuorten kahdeksaluokkalaisten kanssa osallistavin menetelmin. Toimintakerrat aloitetaan viikolla 48. Toimintakertoja on yhteensä viisi, joiden lisäksi esittely opinnäytetyöstä sekä loppuarviointi toteutuneesta. Toiminnan lopputuloksena syntyy nuorten suunnittelema juliste.

Opinnäytetyössä selvitetään nuorten osallisuuden kokemusta. Aineisto kerätään osallistavin itsearviointimenetelmin. Opinnäytetyön raportointi kootaan siten, ettei kenenkään henkilöllisyys ole tunnistettavissa. Käsittelen aineistoa luottamuksellisesti ja vaitiolovelvollisesti. Nuorten vanhemmilta kysytään lupa nuorten osallistumiseen.

Opinnäytetyön tilaaja on Mikkelin seudun sosiaali- ja terveystoimi, Mikkelin palvelutuotantoyksikkö, ehkäisevä päihdetyö.

Opinnäytetyöni ohjaajana toimii lehtori (nimi). Häneen voitte olla yhteydessä sähköpostilla osoitteeseen .

Kiittäen yhteistyöstä!

(nimi)

sähköpostiosoite

Mikkelissä ____/____/____

-----
opiskelija

-----
rehtori

Osallistumislupa

Hei,

olen sosiaali-alan kolmannen vuoden opiskelija Mikkelin ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä aiheesta nuoret osallisena alkoholikasvatuksessa.

Opinnäytetyössä on tarkoitus toteuttaa alkoholikasvatusta juuri teidän nuorene/ nuorene kanssa. Alkoholikasvatustunnit toteutetaan osallistavin menetelmin siten, että nuoret saavat itse tuottaa tietoutta alkoholista muille tutkien, kysellen ja pohdiskellen alkoholinkäyttöön ja alkoholiin liittyviä tekijöitä. Toiminnan lopputuloksena syntyy juliste, jonka nuoret ovat itse suunnitelleet.

Toiminta toteutetaan viitenä eri kertana koulun oppitunneilla.

Vko 48 27.11 klo 11 – 12, vko 49 3.12 klo 8 – 10, vko 50 10.12 klo 12 – 14, vko 2 ja vko 3 sovitaan lähempänä ajankohtaa.

Edellä mainittujen kertojen lisäksi on lyhyt tiedottaminen toiminnasta ennen toiminnan aloitusta sekä toiminnan loppuarviointi toteutuneesta toiminnan päätyttyä.

Nuorelleen toiminnan ideasta ja toteutuksesta on kerrottu etukäteen.

Opinnäytetyön raportissa keskitytään erityisesti raportoimaan nuoren osallisuuden kokemusta toiminnassa. Raportointi kootaan siten, ettei kenenkään henkilöllisyys ole tunnistettavissa.

Opinnäytetyöni ohjaajana toimii lehtori (nimi), jolle voitte halutessanne myös esittää kysymyksiä ja kommentteja sähköpostilla osoitteessa (sähköpostiosoite).

KIITTÄEN YHTEISTYÖSTÄ!

(nimi)

(sähköpostiosoite)

Otathan yhteyttä sähköpostitse, mikäli on mieltä askarruttavaa kysymistä.

Nuoren nimi ja luokka

RASTITKAA SOPIVA VAIHTOEHTO

Nuoremme _____ saa osallistua osallistavaan päihdekasvatukseen. Toiminnan myötä esiin tulleita tuloksia saa käyttää opinnäytetyön raportoinnissa siten, ettei henkilöllisyys tule ilmi.

Nuoremme _____ ei saa osallistua osallistavaan päihdekasvatustoimintaan

PALAUTUS KOULULLE VIIMEISTÄÄN 26.11

Alkoholikasvatuksen toimintamalli

TOIMINTA-KERTA	TOIMINNAN SISÄLTÖ	VAPAA-AJAN TEHTÄVÄT	TOIMINNAN ARVIOINTI	KES-TO
ALKUINFO TOIMINTA-KERTA 0.	-toiminnan sisällön ja tavoitteiden esittely -lupa toimintaan ja osallistumiseen -ryhmäjaot	-tiedonetsintä: päihde/alkoholivastaisen julisteen hankinta ja tuonti seuraavalle kerralle		30 min.
TOIMINTA-KERTA 1.	- osallisuusjana -vaikuttavin alkoholi/ päihdejuliste, mikä julisteessa toimivaa, mikä ei?	-tiedonetsintä seuraavalle toimintakerralle: alkoholin vaikutukset terveyteen, ihmissuhteisiin+ seksuaalisuuteen, talouteen (raha-asioihin) ja mitä on alkoholi-riippuvuus (eri tietolähteiden käyttö)	-värikoodiäänestys: vihreä: sain osallistua, miten? keltainen: jokin seikka oli osallistumiseni esteenä, mikä? punainen: en saanut osallistua, miksi?	1x 45 min.
TOIMINTA-KERTA 2.	-galleriakävely, aiheet: alkoholin vaikutukset terveyteen, ihmissuhteisiin+ seksuaalisuuteen, raha-asioihin ja mitä on alkoholiriippuvuus	-pohdintatehtävä seuraavaa kertaa ajatellen: miksi minä käyttäisin alkoholia, miksi minä en käyttäisi alkoholia?	-mielipidenurkat: sain osallistua toimintaan, miten? en saanut osallistua toimintaan, miksi?	2x 45 min.
TOIMINTA-KERTA 3.	-oman tunnon kuja: miksi minä käyttäisin alkoholia? -lehtileiketehtävä, ryhmätehtävä teemoista: yhdessäolo/	-pohdintatehtävä seuraavaa kertaa ajatellen: julisteen ilmettä, sanomaa ja toteutusta ajatellen: tekstiosuusryhmät pohtivat sanomaa julis-	-tikkataulu (olen päässyt suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa, en ole päässyt	2x 45 min.

Alkoholikasvatuksen toimintamalli

	<p>tekeminen päihteittä, hyvät kotibileet, hauskaa ilman alkoholia, kuinka puutun kaverin alkoholin käyttöön, mihin muuhun rahani käytäisin, humala, kun juominen meni överiksi, tai vaihtoehtoisesti oma teema.</p> <p>(etsitään lehdistä kuvia ja merkityksiä)</p> <p>- ryhmävastualueiden jako julisteen toteutusta ajatellen; tekstiosuusryhmä ja taustaosuusryhmä</p>	teeseen, taustaosuusryhmät pohtivat julisteen värejä	suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa, mielipiteeni ja ideani huomioidaan toteutuksessa, mielipiteitäni ei huomioida toteutuksessa	
TOIMINTA-KERTA 4.	<p>-julisteen suunnittelu ja toteutusta</p> <p>-työpajatyöskentely; ryhmissä suunnitellaan ja sommitellaan värejä, tekstejä, muotoilua, sanomaa, mitä julisteella halutaan viestittää?</p> <p>-valmiit ideat ja suunnitelmat esitellään muille, ja keskustellaan mikä hyvää, mikä toimivaa</p>		-arviointilomake	2x 45 min.
TOIMINTA-KERTA 5.	-työpajatyöskentely, julisteen viimeistely		-palautekysely	2x 45min.

Alkoholikasvatuksen toimintamalli

LOPPU- KOOSTE TOIMINTA- KERTA 6.	-valmiin painetun julisteen esittely		-osallisuusjana -palautekysely	30 min.

Nuorten itsearvioinnit ja menetelmät

Alkuinformaatiossa toteutettu osallisuusjana:

Lattialle kuvitellaan jana. Janan toiseen päähän asettuvat nuoret jotka ovat aikaisemmin itse saaneet olla aktiivisesti suunnittelemassa ja toteuttamassa päihdekasvatusta---keskelle asettuvat nuoret jotka olisivat halunneet olla suunnittelemassa ja toteuttamassa päihdekasvatusta, mutta heille ei ole annettu mahdollisuutta---janan toiseen päähän asettuvat nuoret jotka eivät ole lainkaan saaneet olla suunnittelemassa ja toteuttamassa päihdekasvatusta.

Kukin asettuu janan siihen kohtaan joka vastaa omaa kokemustaan. Keskustellaan lopuksi kokemuksista ja vaikuttavista tekijöistä.

Toimintakerralla 1 toteutettu värikoodiarviointi:

Nuorille jaetaan vihreitä, keltaisia ja punaisia lappuja. Jokaisella värillä on merkityksensä. Vihreä kuvastaa osallistumista toimintaan. Keltainen kuvastaa jonkin seikan olleen osallistumisen esteenä. Punainen kuvastaa, ettei ollut saanut osallistua lainkaan toimintaan. Nuori ottaa sen värisen lapun, joka kuvastaa hänen omaa osallistumistaan tähän toimintaan. Lappuja otetaan yksi/ nuori. Lapun taakse kirjoitetaan miten on saanut osallistua (vihreä), mikä seikka oli osallistumisen esteenä (keltainen) tai miksi ei saanut osallistua (punainen).

Toimintakerralla 2 toteutettu galleriakävelymenetelmä:

Kukin ryhmä perehtyy omaan aihealueeseensa (alkoholin vaikutukset terveyteen, ihmissuhteisiin+seksuaalisuuteen, talouteen ja mitä on alkoholiriippuvuus). Kukin ryhmä koostaa tietonsa ja ajatuksensa fläppipaperille. Lopuksi jokainen nuori kiertää vapaasti toisten työstämien fläppipapereiden luona lisäten omia tietojaan ja ajatuksiaan paperille. Lopuksi nuoret esittävät työnsä ryhmälle. Töiden annista keskustellaan.

Toimintakerralla 2 toteutettu mielipidenurkka arviointimenetelmä:

Luokassa on kaksi kuvitteellista ”mielipidenurkkaa”. Toiseen nurkkaan asettuvat nuoret, jotka mielestään kokivat saaneensa osallistua toimintaan. Toiseen nurkkaan asettuivat nuoret, jotka kokivat etteivät saanut osallistua lainkaan. Lopuksi ajatukset, kokemukset jne. puretaan kysymyksin miten osallistuin ja miksi en saanut osallistua.

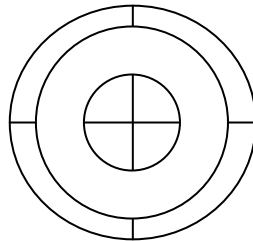
Nuorten itsearviointit ja menetelmät

Toimintakerralla 3 toteutettu omantunnonkuja:

Nuoret jaetaan kahteen ryhmään. Ryhmät asettuvat vastakkain siten, että heidän väliinsä jää kuja. Kujan toiselle puolelle asettuvat alkoholin puolesta puhuvat nuoret ja toiselle puolelle alkoholia vastustavat nuoret.

Nuorten tehtävä on vaikuttaa kujalla kulkevan nuoren mielipiteisiin ja ajatuksiin siten, että he saisivat hänet kalasteltua omalle puolelleen. Jokainen nuori kulkee kujan läpi vuorollaan. Kujan vastakkaisilla puolilla olevat muut nuoret kuiskien, huutaen jne. yrittävät saada nuoren asettumaan omalle puolelleen. Peli päättyy, kun kaikki nuoret ovat kulkeneet kujan läpi. Lopuksi keskustellaan lopputuloksesta.

Toimintakerralla 3 toteutettu tikkataulu arviointimenetelmä:

Tikkataulu jaetaan neljään osaan, jotka nimetään. Tässä osat jaettiin seuraavasti; mielipiteitäni ja ideoitani ei huomioida, mielipiteeni ja ideani huomioidaan, en ole päässyt suunnittelemaan ja toteuttamaan, olen päässyt suunnittelemaan ja toteuttamaan. Tässä nuoret arvioivat omaa osallistumistaan ja osallisuuttaan toiminnassa. Nuoret vuorollaan laittavat pistemerkinnän tikkataulun siihen kohtaan, joka kuvastaa hänen kokemuksensa parhaiten. Mitä lähemmäksi napakymppiä merkinnän on asettanut, sitä vaikuttavampi kokemus on ollut.

Nuorten itsearviointit ja menetelmät

Toimintakerran 4 arviointilomake:

Sukupuoli _____

7.1.2014

Osallisuus: Osallisuus parhaimmillaan on sitä, että saan olla mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa toiminnassa, ja että tunnen olevani osa toimintaa. (sekä kokemukseni osallisena olosta toteutuu.) Kun edellä mainitut asiat toteutuvat, tunnen itseni päteväksi ja arvostetuksi, ja koen että mielipiteitäni kuunnellaan, ja niillä on vaikutusta.

ARVIOINTI (ympäroi oikea vaihtoehto):

Kuinka arvioit osallisuuttasi tässä toiminnassa:

Koen osallisuutta ⑤ ④ ③ ② ① En koe osallisuutta

Olen saanut vaikuttaa toiminnan vaiheissa (ympäroi oikea vaihtoehto):

En missään Yhdessä toimintakerrassa kahdessa toimintakerrassa Kolmessa toimintakerrassa Kaikissa toimintakerroissa

Olen saanut tietoa alkoholista:

Kyllä En En osaa sanoa

Sain eniten tietoa alkoholista:

Luokkani muilta oppilailta Itse tietoa etsimällä ja sitä pohtimalla Toiminnan vetäjältä

Kuinka arvioit omaa osallistumistasi:

Osallistuin paljon ⑤ ④ ③ ② ① Osallistuin vähän

Kuinka arvioit oman ryhmäsi osallistumista:

Osallistui paljon ⑤ ④ ③ ② ① Osallistui vähän

Kuinka arvioit oman luokkasi osallistumista:

Osallistui paljon ⑤ ④ ③ ② ① Osallistui vähän

Kuinka arvioit toiminnan vetäjän toimintaa:

Hyvää ⑤ ④ ③ ② ① Huonoa

Muuttaisitko toiminnan sisältöä:

Kyllä En En osaa sanoa

Lähtisitkö uudestaan tämänkaltaiseen toimintaan:

Kyllä En En osaa sanoa

KIITOS!

Nuorten itsearviointit ja menetelmät

Toimintakerran 5 palautekysely:

Sukupuoli _____

- Mitä hyvää toiminnassa oli?
- Mitä huonoa toiminnassa oli?
- Millä tavoin toit osallisuutesi esiin toiminnan aikana?
- Minkälaista alkoholiin liittyvää tietoa sait toiminnan aikana?
- Miten vertaat nuorilta nuorille suunnattua/ tai asiantuntijalta saamaa alkoholiin/ tai muihin päihteisiin liittyvää tietoutta? Keneltä saat esimerkiksi uskottavampaa tietoutta? Kenen sana puhuttelee sinua?
- Missä muussa ympäristössä toiminta voisi toimia?
- Miten kehittäisit toimintaa+
- Vapaa sana ja muu palaute toiminnasta?

Kiitos osallistumisestasi alkoholikasvatukseen ja kiitos tärkeistä palautteista joita olen saanut! Hyvää jatkoa Sinulle!

Loppukoosteen palautekysely:

- Miltä sinusta tuntuu tällä hetkellä, toiminnan päätyttyä?
- Mitä mieltä olet julisteesta? Mitä ajatuksia se sinussa herättää?

Sekä osallisuusjana:

Olen saanut itse olla aktiivisesti suunnittelemassa ja toteuttamassa tätä alkoholikasvatusta--olisin halunnut olla suunnittelemassa ja toteuttamassa tätä alkoholikasvatusta, mutta minulle ei annettu mahdollisuutta-- en ole lainkaan saanut olla suunnittelemassa ja toteuttamassa tätä alkoholikasvatusta. Asetutaan kuvitteellisen janan siihen kohtaan mikä kuvastaa parhaiten omia kokemuksia.

Havainnoinnin tukena käytettävä arviointilomake

Roolit:

- Mikä nuorten rooli oli toiminnassa?
- Miten ohjaaja muutti rooliaan toiminnassa? Siirtyikö esimerkiksi taka-alalle huomattessaan nuorten ottavan vastuuta toteutuksesta tai aktivoiko kenties toiminnan ulkopuolelle jääneitä nuoria mukaan.

Toimijuus, tasa- vertaisuus, dialogisuus:

- Millaisia tehtäviä ja vastuita nuorilla oli alkoholikasvatustoiminnassa?
- Miten nuorten toimijuus näkyi?
- Miten dialogisuus toiminnassa näkyi?
- Miten ohjaaja huomioi nuorten tarpeet ja mielipiteet toiminnan aikana?
- Miten nuorille annettiin mahdollisuutta osallistua suunnitteluun, toteutukseen ja toimintaan?

Osallisuus:

- Miten nuoret osallistuivat alkoholikasvatustoimintaan?
- Miten ohjaaja tuki nuorten osallisuuden toteutumista?
- Mille osallisuuden portaalle toiminta asettui (osallisuuden portaat välineinä)?

Osallistava oppiminen:

- Tukiko toiminta osallistavaa oppimista? Esimerkiksi tukiko oppijan aktiivisuutta, tiedonhankintataitoja, ongelmanratkaisukykyä, kriittistä ajattelua ja/ tai itseilmaisua?

Muuta palautetta toiminnasta:

KIITOS!

Havainnoinnin tukena käytettävä arviointilomake a ja b

ARVIOINTI a.

- Miten nuorten osallisuus toteutui tämän päivän toiminnassa?
- Miten toimintaa voisi kehittää osallisuuden näkökulmasta?
- Miten nuoret ovat saaneet tietoa alkoholista toiminnan aikana? Vai ovatko saaneet lainkaan? Onko tieto tälle ikäluokalle ollut riittävää?
- Miten toiminta voisi juurtua käytäntöön?
- Mille osallisuuden portaalle tämänpäiväinen toiminta asettui?

Vapaa sana toiminnasta?

ARVIOINTI b.

- Miten nuorten osallisuus toteutui tämänpäiväisessä työskentelyssä?
- Minkälaisia uusia näkökulmia tai ideoita kokonaisuus tuotti omaan työskentelyysi?
- Miten toiminta voisi juurtua käytäntöön?
- Missä muussa ympäristössä toiminta voisi toimia?
- Mille osallisuuden portaalle tämänpäiväinen toiminta asettui?

Vapaa sana toiminnasta?

Länsi-Savo tiistaina 4.3.2014

Lönkköri

Tekniikka-oppilaitoksen Mirella Gestran esittelee nuorten kanssa valmistamansa julistusta. Se on osa osastoilla ohitettavasta päihdeohjelmasta.

Nuorten omaa kokemusmaailmaa täytyy kunnioittaa, sanoo Mirella Gestran.

Video Mikkelin Keskittämökeskuksessa
Yhteinen Vuorokausi

Välillä on vaikeaa oppia ja osallistua, jos ei ole ollut aiempaa kokemusta. Siksi on tärkeää, että nuoret saavat olla osallisia ja vaikuttavia.

Sosionomit valmentavat Mirella Gestranin ohjauksessa oppilaitoksen nuoria. Nuoret eivät ole vain oppilaitoksen osallistujia, vaan heidän omatkin kokemukset ja ajatukset ovat tärkeitä.

kuusi omaa kokemusmaailmaa, jota tulee ottaa huomioon. Gestranin mukaan.

Yhteinen Vuorokausi on oppilaitoksen keskeinen työkalu, jossa nuoret oppivat tekemään yhteisiä päätöksiä ja toimimaan yhdessä.

Gestranin mukaan nuoret eivät ole vain oppilaitoksen osallistujia, vaan heidän omatkin kokemukset ja ajatukset ovat tärkeitä.

Oppilaitoksen sosionomit valmentavat nuoria. Nuoret eivät ole vain oppilaitoksen osallistujia, vaan heidän omatkin kokemukset ja ajatukset ovat tärkeitä.

Gestranin mukaan nuoret eivät ole vain oppilaitoksen osallistujia, vaan heidän omatkin kokemukset ja ajatukset ovat tärkeitä.

Yhteinen Vuorokausi on oppilaitoksen keskeinen työkalu, jossa nuoret oppivat tekemään yhteisiä päätöksiä ja toimimaan yhdessä.

Gestranin mukaan nuoret eivät ole vain oppilaitoksen osallistujia, vaan heidän omatkin kokemukset ja ajatukset ovat tärkeitä.

Oppilaitoksen sosionomit valmentavat nuoria. Nuoret eivät ole vain oppilaitoksen osallistujia, vaan heidän omatkin kokemukset ja ajatukset ovat tärkeitä.

Älä lyö päätäsi alkoholin

Julkaisun yhteydessä on saatavilla video, jossa Mirella Gestran esittelee nuorten kanssa valmistamansa julistusta.

Yhteinen Vuorokausi on oppilaitoksen keskeinen työkalu, jossa nuoret oppivat tekemään yhteisiä päätöksiä ja toimimaan yhdessä.

Gestranin mukaan nuoret eivät ole vain oppilaitoksen osallistujia, vaan heidän omatkin kokemukset ja ajatukset ovat tärkeitä.

Muistilappu

A.S. Laitoksissa keuhkotiehyttä
Laitoksissa ei ole keuhkotiehyttä, vaan keuhkotiehyttä on otettava huomioon.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

Keuhkotiehyttä on otettava huomioon, kun käsitellään keuhkotiehyttä.

50 vuotta sitten

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään 20 000 mk

Mikkelin läänin urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Urheilupuiston valaistusjärjestelmään on investoitu 20 000 markkaa.

Video verkossa
Länsi-Savo.fi

Blogi verkossa
Länsi-Savo.fi